

guus baas, peter de baan

de juf van de
czaar peterstraat

toneelstuk in drie bedrijven

Personen

in volgorde van opkomst

Marjan

Meneer Versteeg

De Majoor

Rudi *broer van Marjan*

Mevrouw van Vliet

Meneer van Vliet

Henk Dorrestein

Meneer Vink *bankier*

Mevrouw Vink

Meneer van Schaik

eerste bedrijf

Een school. Het decor bestaat uit een vóór- en (hoger) achter-toneel. De voorstelling begint met muziek op band, de ouverture, strijdbaar, maar ook wat onheilspellend. De muziek wordt zachter.

STEM OP BAND

Negentienzeventien.

In Europa woedt de Eerste Wereldoorlog. Nederland is neutraal. De Hollandse handel verdient grof geld aan de export op de oorlogvoerende landen. In Rusland breekt de revolutie uit.

De muziek komt weer op, verdwijnt bij de aanvang van de eerste scene.

Eerste scène

Versteeg op, een correcte, eenvoudig geklede man, begin dertig, punctueel, een beetje krampachtig. Onder zijn arm knelt hij een schooltas. Wanneer hij het midden van het toneel is gepasseerd komt Marjan Bongers hem achterna lopen. Marjan is begin twintig, open, spontaan, wat uitdagend. Buiten adem roept zij Versteeg.

MARJAN

Meneer Versteeg! Meneer Versteeg!

VERSTEEG

blijft staan Goedemorgen, juffrouw Bongers. Zal ik uw tas even dragen?

MARJAN

Nee, dank u. Heeft u de soldaten gezien?

VERSTEEG

Ik heb op weg naar school wat soldaten gezien, ja.

MARJAN

Is het waar wat de mensen zeggen,
dat de soldaten hier in de school komen?

VERSTEEG

lacht Aan opwinding is in deze buurt nooit gebrek. *ernstig* Geen sprake van. Anders had ik het toch zeker wel geweten? Een school, juffrouw Marjan, is neutraal terrein. Houdt u niet van soldaten?

MARJAN

Ik hou van één soldaat.

VERSTEEG

Uw verloofde is dienstplichtig, hè? Nou, u moet maar zó denken: aan die soldaten heeft u uw baantje te danken. Als Raymakers niet was gemobiliseerd, stond u nu niet voor de klas.

MARJAN

Ik hoorde de kinderen gisteren in de klas zeggen: 'Ik heb liever zo'n jonge juf dan zo'n strenge meester.'

VERSTEEG

Ja, die Raymakers was nog van de oude stempel. Nooit één klacht gehad.

MARJAN

Zal hij nu wel een goeie soldaat zijn.

Versteeg loopt door.

Meneer Versteeg! Vindt u het goed dat ik de kinderen in de geschiedenisles vertel van de soldaten?

VERSTEEG

is blijven staan Natuurlijk.

MARJAN

Ik wou ze een opstel laten schrijven.

VERSTEEG

Zó. Dat is modern, hè?

MARJAN

Dan verwerken de kinderen het beter dan uit zo'n boekje.

VERSTEEG

Als u maar niet te veel buiten het boekje gaat. U weet, het ministerie...

Hij wil weer doorlopen, maar komt nu uit zichzelf terug.

Juffrouw Marjan, het moet natuurlijk wel geschiedenis blijven. Ik bedoel: een les over het verleden. Niet alleen het heden.

MARJAN

Ja, natuurlijk. Het ministerie...

Versteeg loopt weer door.

Meneer Versteeg? Kan ik nu in de klas zeggen dat er geen soldaten komen?

VERSTEEG

Juffrouw Marjan, die komen hier de school niet in. Zegt u maar dat het hoofd dat gezegd heeft.

Marjan af, Versteeg naar het achtertoneel.

muziek

Tweede scène

Op het achtertoneel is een man van ongeveer vijfenveertig jaar in militair uniform opgekomen. Het is de Majoor. Versteeg loopt het achtertoneel op en ziet hem.

VERSTEEG

Wie bent u?

MAJOOR

wijst op Versteeg U bent meneer Versteeg.

VERSTEEG

Ja. Ik ben het hoofd van deze school. Wie heeft u binnen gelaten?

MAJOOR

Ik zelf. *steekt zijn hand uit* Mijn naam is Van Amerongen.

Zij schudden handen.

VERSTEEG

doet zijn jas uit en hangt die aan de kapstok Dus de geruchten blijken waar te zijn? Soldaten in mijn school?

MAJOOR

Helaas. Ik denk dat niemand erg blij is met deze situatie.

VERSTEEG

Ik denk dat u maar beter weer snel weggaat.

MAJOOR

Dat ben ik ook van plan. Ik verwacht niet langer dan een dag of drie nodig te hebben.

VERSTEEG

Nee. Ik bedoel nu meteen.

MAJOOR

Dat is onmogelijk. We hebben uw school nodig. De ligging is ideaal, militair gezien.

VERSTEEG

Ik heb niets met militairen te maken.

MAJoor

Nee, maar wel met de burgerlijke autoriteiten. En zoals u weet, zijn die ondergeschikt aan het militair gezag.

VERSTEEG

Majoor, in deze buurt wordt honger geleden. U weet misschien niet wat dat betekent, maar voor deze buurt is dat een realiteit. De spanning is om te snijden. Als de regering dan niets anders weet dan soldaten te sturen, dan verliest die regering haar gezag.

MAJoor

Het is niet aan mij om dat te beoordelen.

VERSTEEG

Voor deze buurt zijn het onruststokers.

MAJoor

Meneer Versteeg, u gaat te ver! Gedraagt u zich als een verantwoordelijk mens. Ik ben hier met een normale opdracht, staat u mij dan op een normale manier te woord. U bent tenslotte het hoofd van deze school.

VERSTEEG

Hier, bij het spoorwegemplacement, vlak naast de fabriek van Drooglever, worden dagelijks grote hoeveelheden aardappelen de trein ingeladen. De pakhuizen puilen hier uit van het voedsel, terwijl de mensen kreperen van de honger. Voedsel, bestemd voor het buitenland, omdat de handelaren daar meer geld aan kunnen verdienen.

MAJoor

Dat rechtvaardigt nog steeds niet dat het volk die pakhuizen dan maar gaat plunderen.

VERSTEEG

Dat keur ik af, maar ik begrijp het. Ik heb daar tenminste begrip voor, hoewel ik het afkeur.

MAJOOR

Het is ontoelaatbaar in een rechtsstaat. Het is het begin van de chaos. En waar het eind van de chaos toe leidt, dat ziet u zelf in Rusland... U bent toch lid van de SDAP?

VERSTEEG

Hoe weet u dat? En wat heeft dat er mee te maken?

MAJOOR

Uw partij onderschrijft toch het principe van de parlementaire democratie?

VERSTEEG

Als principe, ja. Wij zijn tegen geweld.

MAJOOR

Als u dan wantoestanden zoals deze voedselschaarste uit de weg wilt ruimen, zult u dat in het parlement moeten doen, voor nieuwe wetten moeten zorgen. Ik van mijn kant ben dan volledig bereid om die nieuwe wetten uit te voeren.

VERSTEEG

Daar hebben wij nog te weinig zetels voor.

MAJOOR

Tja, dat is spijtig.

stilte

Wij kunnen gebruik maken van uw school?

VERSTEEG

Als u de bovenverdieping dan maar vrij laat. De lessen moeten normaal door kunnen gaan.

MAJOOR

Wij hebben alleen het gymnastieklokaal nodig.

VERSTEEG

En hoe moeten wij dan gymnastiek geven?

MAJOOR

In de buitenlucht bijvoorbeeld. Dat doen wij ook als we op manoeuvre zijn.

Dan hebben wij ook geen gymnastieklokaal bij ons.

VERSTEEG

Majoor, ik hoop dat u begrijpt hoe benard mijn positie in deze buurt is.

MAJOOR

U wijkt voor een bevel van hogerhand. Daar kunt u toch niks aan doen? ... A propos, het bevelschrift.

Uit zijn aktentas haalt hij een bevelschrift en geeft het Versteeg.

VERSTEEG

bekijkt het bevelschrift, geïrriteerd Waarom heeft u mij dat niet eerder gegeven?

MAJOOR

Maar dat is toch maar een formaliteit? U kunt het misschien gebruiken voor uw leerkrachten.

VERSTEEG

Krijg ik nu dan permissie om normaal mijn lessen te gaan geven?

MAJOOR

één en al bereidwilligheid Maar natuurlijk! Gaat uw gang!

terwijl Versteeg wegloopt Mogen wij u misschien uitnodigen voor een héél klein glaasje, ná schooltijd, in onze tijdelijke kantine?

VERSTEEG

Ik ben bang dat u mij daar niet zult zien, Majoor.

Versteeg af

Terwijl muziek op band klinkt, neemt de Majoor plaats achter het bureau van Versteeg.

Derde scène

Rudi op, eind twintig, energiek. Hij rijdt op een karretje kisten met aardappels naar het podium van het achtertoneel.

MAJOOR

staat op en loopt naar Rudi toe Is dat voor het leger?

RUDI

Ja, Majoor

MAJOOR

Dat is nog lang niet alles, hè?

RUDI

Nee, Majoor. Buiten staan nog drie mud.

MAJOOR

Drie mud? En voor dat alles betalen wij dan tweeënveertig gulden?

RUDI

Ja, tweeënveertig gulden.

MAJOOR

Weg ermee! Ik laat mij niet belazeren! Zeker niet in deze buurt.

RUDI

Maar dat is tegen de afspraak met de foeragemeester.

MAJOOR

Afspraak of niet, afgemarcheerd!

RUDI

Dat is niet eerlijk!

MAJOOR

Dat is je reinste prijsopdrijving.

RUDI

Dat is de normale dagprijs.

MAJOOR

Ja, ja.

RUDI

Ja! Ik heb geen schuld aan die hoge prijzen. Dan moet u naar de groothandel gaan. Die exporteren naar Duitsland. Daarom is er hier schaarste en zijn de prijzen zo hoog. Daar heb ik geen baat bij.

MAJOOR

Als dit de normale prijs is, dan verkoop jij hier niks in deze buurt.

RUDI

Ja, dat klopt. De mensen in deze buurt hebben geen aardappels op hun bord. Geloof me nou toch, Majoor. Ik belazer u niet. Dat zou toch stom zijn. Ik heb al moeite genoeg om mijn hoofd boven water te houden.

MAJOOR

bekijkt de aardappels zorgvuldig Nou, vooruit. Laat dat partijtje dan maar staan.

Maar ik laat die prijs controleren.

RUDI

Bedankt, Majoor. Blijft u hier lang?

MAJOOR

Dat hangt ervan af.

RUDI

Kijk, Majoor, het soldatenpak dat zou mij niet staan, maar ik ben toch blij dat u er bent.

MAJOOR

Ja, dat geloof ik graag.

RUDI

Nee, ik zeg het niet alleen voor mijn handel. Het is niet veilig meer in deze buurt. Een paar collega's van me zijn al overvallen.

MAJOOR

Overvallen? Door hun eigen mensen van de buurt?

RUDI

Het is een goeie buurt, maar er zit geteisem tussen.

MAJOOR

Maar er is toch wel een beetje solidariteit tussen jullie soort mensen?

RUDI

Er zijn er bij die voor een kist andijvie je strot afsnijden.

Marjan op

RUDI

Hé, Marjan! *tegen Majoor* Dat is mijn zus.

MARJAN

Rudi? Wat doe jij hier?

RUDI

tegen Majoor, trots Die geeft hier les.

MARJAN

tegen Majoor En wat doet u hier?

MAJOOR

Ach, wat huishoudelijke zaken regelen.

MARJAN

Wie heeft u gestuurd?

MAJOOR

Hare Majesteit. Nou ja, niet persoonlijk. Namens haar de minister van Oorlog.

MARJAN

Weet het hoofd hiervan?

MAJOOR

Wij hebben zojuist kennis gemaakt.

MARJAN

En hij heeft u toestemming gegeven?

MAJOOR

Hij had weinig keus.

MARJAN

ziet aardappels En wat doet dat eten hier?

Versteeg op

VERSTEEG

zodra hij de Majoor ziet Majoor! We hadden uitdrukkelijk afgesproken dat u alleen het gymnastieklokaal zou gebruiken.

MAJOOR

sussend Ja, ja.

VERSTEEG

doelt op Rudi En wat doet die man hier? *ziet nu ook de aardappels* En wat moeten die aardappels?

MAJOOR

Dit is onze groenteboer.

MARJAN

Mijn broer.

VERSTEEG

tegen Majoor Wilt u die aardappels onmiddellijk verwijderen? Dadelijk komen de kinderen hier voorbij en die hebben honger. Begrijpt u dat dan niet?

MAJOOR

Ja, ja.

VERSTEEG

Naar het gymnastieklokaal!

MAJOOR

tegen Rudi Naar het gymnastieklokaal!

Rudi pakt een kist aardappels op en wil ermee weglopen.

VERSTEEG

Nee, nee! Niet die kant op. Zo kom je langs de lokalen.

MAJOOR

luid Rechtsomkeert!

VERSTEEG

getergd Stilte!

MAJOOR

Stilte!

Met een kist aardappels in zijn handen kijkt Rudi van de een naar de ander. Marjan loopt naar Versteeg.

MARJAN

Meneer Versteeg, dit hadden wij toch niet afgesproken.

VERSTEEG

Juffrouw Bongers, er is zo veel niet afgesproken. Er zijn nu eenmaal zaken waar een schoolhoofd niet tegenop kan.

Hij laat Marjan het bevelschrift zien.

MARJAN

En de kinderen dan?

VERSTEEG

Als u daar nou eens zelf een oplossing voor bedacht.

MARJAN

Hoe?

VERSTEEG

Bedenkt u maar wat. Toon wat eigen initiatief.

af

Rudi en de Majoor hebben dit gesprek op afstand gevolgd. Marjan loopt naar hen toe.

MAJOOR

ontwijkend Ik denk dat ik broer en zus maar even aan elkaar over laat.

af

RUDI

Dacht jij nou echt dat die soldaten er niet in zouden komen?

MARJAN

Ja, natuurlijk dacht ik dat.

RUDI

Nog altijd even goedgezind, hè, zusje? Vroeger zei je altijd: 'Straks komt de koningin en die koopt de hele winkel leeg en dan hoef jij nooit meer te werken.'

MARJAN

Zei ik dat?

RUDI

Ja.

MARJAN

In plaats daarvan ging vader dood.

RUDI

Ja. En de koningin is nooit komen opdagen. Heb je er nog over nagedacht?

MARJAN

Waarover?

RUDI

Die erfenis.

MARJAN

Waarom verkoop jij aardappels aan de soldaten?

RUDI

Omdat ik de anderen vóór was. Ik kan er toch niks aan doen dat die soldaten in jouw school zitten?

MARJAN

kwaad Daarom hoef je ze nog geen aardappels te verkopen.

RUDI

Wie heeft er wat aan als mijn zaak failliet gaat?

Marjan loopt weg.

Hé, wacht nou even! Ik wil met je praten.

MARJAN

Nee, nu niet.

RUDI

maakt met zijn handen een konijnekopje zoals mensen wel voor kinderen doen

Konijntje!

MARJAN

Doe niet zo flauw.

RUDI

Nee! Als het konijntje praat mag je niet op hem schieten, weet je nog? *lacht*

Heb je er over nagedacht?

MARJAN

Begin nou niet opnieuw.

RUDI

Het is mijn grote kans!

MARJAN

lusteloos Pang.

RUDI

Wat?

MARJAN

Dat was het konijntje.

RUDI

Marjan, we hebben maar één oom en zo'n erfenis krijgen we nooit meer. Ik heb het uitgerekend. Met alleen mijn deel begin ik niks. Maar met die achthonderd piek van jou erbij...

MARJAN

Wat wil je er dan mee gaan doen?

RUDI

Export!

MARJAN

Export?

RUDI

Ja, export naar Duitsland. We hebben samen genoeg geld voor één wagon aardappels. Met de opbrengst kunnen we méér inkopen. Het levert méér dan genoeg op.

MARJAN

Méén je dat nou?

RUDI

Ja. Je kunt die beslissing niet eeuwig uitstellen.

MARJAN

Goed. Dan neem ik hem nu: nee.

RUDI

Wat nee?

MARJAN

Jij zegt dat ik die beslissing niet eeuwig kan uitstellen. Daarom neem ik hem nu: nee.

RUDI

Je doet het niet?

MARJAN

Nee. En nu ga ik naar mijn klas.

Ze loopt weg.

RUDI

En mij laat je hier zo staan?

MARJAN

draait zich om, kwaad Waarom moeten die Duitsers onze aardappels hebben?

RUDI

Jij bent ondankbaar.

MARJAN

De mensen hebben honger, Rudi.

RUDI

Is dat onze schuld?

MARJAN

Nee, het is nóóit iemands schuld. Jouw schuld niet, niet van de soldaten, niet van het hoofd. Nooit kan iemand er wat aan doen. Maar ik wil niet hebben dat er met mijn geld wordt verdiend aan de honger.

RUDI

Vergeet niet dat ik jouw studie heb betaald. Ja, dat jij hier onderwijzeres bent, heb je te danken aan mijn centen!

MARJAN

Profiteur.

RUDI

Waarom? Wáárom? Als ik het niet doe, doet iemand anders het wel.

MARJAN

Als jij maar rijk wordt, hè?

Ze loopt weer weg.

RUDI

Is dat mijn kleine zusje?

MARJAN

Ja, dát is jouw kleine zusje.

RUDI

Marjan, ik ben maar een kleine jongen. Ik moet mij kapot werken om mijn hoofd boven water te houden. Jij hebt kunnen studeren, jij zit goed. Maar nu krijg ik mijn kans. Nu moet ik mijn hoofd gebruiken. Mensen als wij moeten verstandig zijn, dat weet jij net zo goed als ik.

MARJAN

Nee, Rudi.

RUDI

roept haar achterna Zusje!

Marjan draait zich om, weet niets te zeggen en loopt af.

donker

muziek

Vierde scène

Mevrouw van Vliet, een volkswrouw van middelbare leeftijd komt haastig het podium oplopen. In haar schort draagt zij aardappels.

MARJAN

schrikt Mevrouw van Vliet, wat doet u hier?

MEVROUW VAN VLIET

Even schuilen, Marjan.

MARJAN

Wat gebeurt er allemaal?

MEVROUW VAN VLIET

Ik heb aardappels. Uit haar schort laat zij de aardappels op de tafel rollen.

MARJAN

Maar het wemelt hier van de soldaten!

MEVROUW VAN VLIET

Er worden overal wagons geplunderd. Ze schieten als gekken.

MARJAN

U kunt beter maken dat u weg komt.

MEVROUW VAN VLIET

Als ik met die aardappels over straat ga, pakken ze mij op. Hier ben ik veilig.

Hier zoeken ze mij niet.

MARJAN

Ik kan ze ook niet van u aannemen.

MEVROUW VAN VLIET

Als je ze in de klas uitdeelt, nemen de kinderen ze mee naar huis. Dan merkt niemand er wat van.

MARJAN

Die aardappels zijn gestolen. Dan worden de kinderen medeplichtig. Stelen, dat mag niet. Dat wordt ze hier op school geleerd.

MEVROUW VAN VLIET

Toen onze Japie laatst een paar keer achter elkaar te horen had gekregen dat er geen eten op tafel kwam, is hij 's avonds laat de straat nog opgegaan. Een paar uur later was ie terug, met vlees onder allebei zijn armen. Nou juf, toen hebben wij niet gevraagd waar dat vandaan kwam.

MARJAN

Dat is onverantwoordelijk!

MEVROUW VAN VLIET

Japie heeft gesmuld. En wij ook.

MARJAN

Komt hij daarom zo weinig op school?

MEVROUW VAN VLIET

Hij was laat thuis en je slaapt lang met een volle buik.

MARJAN

U moet hem dat verbieden.

MEVROUW VAN VLIET

Waarom?

MARJAN

De soldaten! Ze zullen schieten. Ze schieten op kinderen. Oók op Japie. Als hij weer uit stelen gaat, brengt u hem dan in godsnaam naar school. Hier is hij veilig. Hij heeft hersens, hij zou kunnen doorleren.

MEVROUW VAN VLIET

Doorleren? En hoe komen wij dan aan eten?

MARJAN

En als de soldaten schieten?

MEVROUW VAN VLIET

Honger doet ook pijn, juf.

Versteeg op

VERSTEEG

Juffrouw Marjan, goed nieuws! De wapenopslag komt niet in de school, zoals de Majoor aanvankelijk wilde, maar is definitief ondergebracht in de fietsenstalling hiernaast.

MARJAN

Hoort u ze buiten schieten?

VERSTEEG

Ja, is dat mijn schuld?

MARJAN

Er worden aardappels gestolen en nu schieten de soldaten op alles wat beweegt.

VERSTEEG

Ja, als de mensen gaan plunderen... Ik keur geweld af, maar diefstal keur ik ook niet goed.

Hij ziet de aardappels op tafel.

Wat doen die aardappels hier?

tegen mevrouw van Vliet Heeft u die gestolen mevrouw? Neemt u die aardappels in godsnaam mee naar huis. Wat mij betreft plundert u alle pakhuizen hier in de buurt, maar brengt u het niet hier binnen. Zo dwingt u mij de Majoor in te lichten.

MARJAN

Dat meent u niet.

VERSTEEG

Jawel.

MARJAN

Dat is onmogelijk, meneer Versteeg.

VERSTEEG

Dat er aardappels worden geplunderd is ook onmogelijk. Dat soldaten schieten op arme mensen, dat is allemaal onmogelijk. Maar één ding is zeker: als ik dit door de vingers zie, word ik medeplichtig aan roof.

MARJAN

Moet mevrouw van Vliet dan naar de gevangenis?

VERSTEEG

Als de Majoor hier binnenkomt, wie is er dan verantwoordelijk? Wat ik ook doe, ik doe het allemaal fout, hè?

MARJAN

Gaat u naar de Majoor?

VERSTEEG

Ja.

MARJAN

Die zal wel buiten zijn, zo te horen.

VERSTEEG

Die zit op zijn kamer, zoals een bevelvoerend officier betaamt.

MARJAN

Als u de Majoor roept, zal ik zeggen dat die aardappels van mij zijn.

VERSTEEG

Beseft u wat u doet? U gooit uw hele leven te grabbel.

MARJAN

Mevrouw van Vliet niet?

VERSTEEG

Ja, als u zó begint, wordt deze school volstrekt onbestuurbaar. Ik zeg u, juffrouw, wij staan op de rand van de chaos!

Meneer van Vliet op

VAN VLIET

Is mijn vrouw hier?

VERSTEEG

Ja, wie bent u nou weer?

VAN VLIET

Ik ben de vader van Japie.

VERSTEEG

Neemt u uw vrouw dan mee naar huis. Dat mens is levensgevaarlijk.

VAN VLIET

Dat zijn mooie aardappels.

VERSTEEG

Die zijn gestolen. Uw vrouw heeft ze hier binnengebracht.

De Majoor op

Er valt een stilte. De Majoor ziet de aardappels en loopt er naar toe.

MAJOOR

Van wie zijn die aardappels?

Een ogenblik weet niemand wat te doen.

VAN VLIET

Het hoofd zei al dat u geïnteresseerd was.

MAJOOR

negeert hem Van wie zijn ze?

VAN VLIET

armen over elkaar Van mij. U kunt ze kopen.

MAJOOR

Die zijn gestolen!

VAN VLIET

En dan zou ik ze aan u komen verkopen?

MAJOOR

U wilt ze mij verkopen?

VAN VLIET

Ja, ik loop er niet voor mijn plezier mee over straat, terwijl uw soldaten overal schieten.

MAJOOR

Meneer Versteeg, kunt u mij zeggen hoe deze aardappels hier zijn binnengekomen?

VAN VLIET

negeert dit Ik moet ze snel kwijt. Nu ze overal worden gestolen, daalt de prijs.

MAJOOR

Meneer Versteeg, krijg ik nog antwoord?

VERSTEEG

Ja, ik word niet betaald om achter aardappels aan te lopen.

MAJOOR

tegen Versteeg Heeft u gezien dat deze man deze aardappels hier binnenbracht?

VERSTEEG

denkt na, slim Toen ik hier binnenkwam, wáren de aardappels er al.

MAJOOR

tegen Van Vliet Uw naam?

VAN VLIET

Van Vliet.

MAJOOR

U wilt dit handjevol aardappels aan mij verkopen?

VAN VLIET

Ik hoorde dat u problemen had met de bevoorrading.

MAJOOR

U belazert mij!

VAN VLIET

Als het u niet bevalt neem ik ze weer mee. Heeft u iets om ze in te doen?

MAJOOR

Om ze in te doen?!

VAN VLIET

de rust zelve Als ik daar zo mee over straat ga, worden ze door uw eigen soldaten in beslag genomen.

MAJOOR

Meneer Versteeg, wie is deze man?

VERSTEEG

met enig leedvermaak De vader van Japie, Majoor.

VAN VLIET

Hééft u nou iets om ze in te doen of niet?

VERSTEEG

Een zak, Majoor? Dat moet toch te vinden zijn in dat leger van u?

MAJOOR

Wie is Japie?

MEVROUW VAN VLIET

die al die tijd heeft gezwegen Mijn zoon, Majoor.

MAJOOR

tegen niemand in het bijzonder Haal een zak! Voor deze man. Nu!

VERSTEEG

minzaam Wie, Majoor?

Een dienstplichtig soldaat op. Het is Henk Dorrestein, begin twintig.

MAJOOR

Soldaat, je komt als geroepen.

HENK

Dat wil ik geloven!

MAJOOR

Ga onmiddellijk een zak halen om deze aardappels in te doen.

HENK

verbaasd Ik?

MAJOOR

Dienstbevel, jongeman.

HENK

Ik ben dat anders gewend.

MAJOOR

Ik ook, verdomme! In de houding, pummel!

stilte

Dan loopt Henk met grote passen naar de Majoor, springt in de houding en meldt zich.

HENK

Soldaat Dorrestein, Majoor, nummer 99.09.25.033, voorheen gelegerd in de Harskamp, nu afgezwaaid en op doorreis naar Rotterdam; meldt dat in legerkamp de Harskamp de barakken zijn platgebrand en dat de soldaten de macht hebben overgenomen; meldt dat voornoemde soldaat Dorrestein namens de soldatenraden vanavond aanwezig zal zijn in Rotterdam; meldt dat aldaar de socialistische leider Troelstra zal spreken op een massabijeenkomst.

MARJAN

roept Henk!

HENK

tegen Majoor Maar eerst wilde ik even mijn verloofde gedag zeggen.

Hij omhelst Marjan.

MAJOOR

Soldaat!

HENK

En mijn buurvrouw.

Hij begroet mevrouw van Vliet.

MAJOOR

Soldaat!

HENK

En mijn buurman.

Hij begroet meneer van Vliet.

MAJOOR

Soldaat!

VERSTEEG

Ik denk dat u pas straks aan de beurt bent, Majoor.

MAJOOR

Soldaat!

HENK

komt voor de Majoor staan En die zak, die hoeft niet meer gehaald. Die staat hier al vóór me.

Versteeg kan zijn lachen niet bedwingen. Gekwetst kijkt de Majoor naar hem om.

donker

muziek

Vijfde scène

Marjan, mevrouw en meneer van Vliet zitten aan een tafel.

HENK

Het werd doodstil. Hier is het stil, maar in een zaal waar de mensen met duizenden tegen de muren staan gepropt, daar is het anders stil. Een kleine man is het, die Troelstra, maar met schrandere ogen. Zó dichtbij stond ik, dat ik toen hij het podium beklom zijn handen kon zien beven. Wat er in die man om moest gaan. Op zijn schouders de last van al die duizenden, wier lot alleen verbeterd kan worden door massale, gezamenlijke actie. Met een voorzichtig gebaar nam hij een slok uit een glas water, en een ogenblik lang was ik bang dat hij zou aarzelen. Maar hij nam het woord en doorbrak die stilte met een striemend stemgeluid, en die hele menigte sprak door zijn mond. En die daar samengedrukt stonden waren geen verworpenen meer, maar medeplichtigen, kameraden van het eerste uur, getuigen van de Nederlandse revolutie. Revolutie! Hij sprak het woord uit en het was een realiteit. 'Een bijeenkomst met een historische betekenis,' zei hij, 'overal grijpt het om zich heen, in heel Europa eist een nieuwe klasse zijn plaats op en grijpt de politieke macht.' Ons soldaten noemde hij als voorbeeld, omdat wij de gehoorzaamheid aan de heersende klasse hadden opgezegd. En hij vroeg zich af, nee, hij vroeg het de menigte, hij smeedt ze de vraag in het gezicht: 'Wat kan die heersende klasse zonder leger, zonder geweld?' 'Niets!' werd er teruggeroepen, 'ze heeft al afgedaan!' En toen kwam er aan het gejuich geen einde meer, er werd geroepen, er werd geklapt, en op alle gezichten brak het lachen door: stel je voor, het is in Nederland revolutie. 'Laat eenmaal gezegd worden: het Nederlandse proletariaat toonde zich berekend op haar taak, de Nederlandse proletarische

revolutie is geweest het gloriepunt in de geschiedenis van Nederland!’ Marjan, het is revolutie! Toen we naar buiten gingen, wisten we dat we een dure plicht met ons meedroegen. Maar die woog niet zwaar, welnee, hij gaf ons vleugels.

VAN VLIET

Dus er komt revolutie?

HENK

Die is er al.

VAN VLIET

En wat moeten wij nu doen?

HENK

Revolutie maken!

VAN VLIET

En hoe doe je dat? Hoe heeft Troelstra zich dat voorgesteld.

HENK

Hij noemde ons soldaten als voorbeeld.

VAN VLIET

En wat hebben jullie dan gedaan?

HENK

Op donderdag hebben wij onze eisen gesteld met een ultimatum. Op vrijdagochtend was het ultimatum verstreken. Gezamenlijk zijn we opgetrokken naar de officiersmess en hebben daar de ruiten ingegooid. Je zag hun bleke smoelen schrikken achter hun glaasje cognac. Ze riepen de wachtpost te hulp, maar die stond aan onze kant.

VAN VLIET

En toen?

HENK

We hebben nog twee barakken platgebrand vóór ze zich overgaven.

VAN VLIET

Waarom schoten ze jullie niet door de kop?

HENK

Wie?

VAN VLIET

Die officieren.

HENK

Elke soldaat had een geweer en meer dan honderd scherpe patronen.

VAN VLIET

En wat zijn onze wapens?

HENK

Daarover wordt nog besloten. Morgen spreekt Troelstra in het parlement.

VAN VLIET

Wordt in het parlement besloten over de revolutie?

HENK

Nee, nee, dat gebeurt op het congres van de partij.

MEVROUW VAN VLIET

En wanneer is dat?

HENK

Zondag.

VAN VLIET

Over zes dagen?

HENK

Het is speciaal een week vervroegd.

MEVROUW VAN VLIET

Dan lezen we het maandag wel in de krant.

VAN VLIET

Als ik het goed begrijp, gaat morgen iedereen dus gewoon naar zijn werk.

HENK

Dat denk ik wel, ja. Waarschijnlijk worden daar arbeidersraden gevormd.

MEVROUW VAN VLIET

Waarschijnlijk?

HENK

Daarover wordt nog besloten.

VAN VLIET

In het parlement?

stilte

HENK

Troelstra heeft gezegd: 'Grijp de macht, die u in de schoot wordt geworpen.'

VAN VLIET

En hoe grijp ik die macht? Drooglever doodschieten, de machines kapotslaan?

HENK

Ja!

Hij ziet de blikken van mevrouw van Vliet.

Nee.

MEVROUW VAN VLIET

We wachten dus.

HENK

Ja. Troelstra heeft gezegd: 'Arbeiders van Nederland, doet uwen plicht.' Wij zijn die arbeiders. Laten we onze plicht doen.

donker

muziek

Zesde scène

Meneer Versteeg op en een geagiteerde Majoor.

MAJOOR

roept Meneer Versteeg, meneer Versteeg! Meneer Versteeg, dit gaat werkelijk alle perken te buiten.

VERSTEEG

Wat is er nu weer aan de hand?

MAJOOR

wijst naar boven Hoe haalt u het in uw hoofd om op dit moment die vlag te hissen, nu wij op het punt staan om te vertrekken. Ik eis dat deze vlag onmiddellijk wordt gestreken.

VERSTEEG

Over welke vlag heeft u het?

MAJOOR

Als deze vlag niet binnen vijf minuten gestreken is, dan kan ik u verzekeren dat u daar spijt van zult krijgen. Dit is een openbare school. Dit is nog steeds geen rode school.

VERSTEEG

Nee, dit is Amsterdam.

MAJOOR

Wat zegt u?

VERSTEEG

Dit is Amsterdam, geen Roodeschool. Ik geef zelf aardrijkskunde.

Hij lacht.

MAJOOR

nu totaal buiten zichzelf Bent u helemaal belazerd, om op dit moment met dergelijke schoolfrikkenhumor op de proppen te komen. 't Gaat hier niet alleen óm een rode vlag op een schooltje, we hebben het over revolutie! Die keurige meneer Troelstra staat daar de revolutie te prediken in Rotterdam. Een schande is het. Modieus gezwets, dat is het. Omdat het in Duitsland, Italië, Frankrijk en Engeland rommelt, moeten zij zo nodig schreeuwen. Ja, ja! Ze weten niet waar ze het over hebben. Revolutie. Laten ze eens gaan kijken in Rusland. Chaos, chaos! Arbeiders- raden. Wat een vooruitgang! De fabrieken liggen plat. Miljoenen doden. Briljant idee hoor, van die Troelstra van u. Revolutie! We zullen hem in de gaten houden, als ie morgen in Den Haag is. We zullen hem laten zien dat er nog heel wat Nederlanders zijn die liever oranje zien dan rood. Dat het Nederlandse leger nog steeds oranje is.

VERSTEEG

na verschillende pogingen om te interrumpen Maar wij willen helemaal geen revolutie.

MAJOOR

Wat zegt u?

VERSTEEG

kalm Wij willen geen revolutie.

MAJOOR

brandt opnieuw los Als u geen revolutie wilt, dan moet u uit de SDAP stappen.

VERSTEEG

Maar ik ben...

MAJOOR

gaat door ...of wou u soms beweren dat Troelstra...

VERSTEEG

schreeuwt Mag ik nu even uitspreken?

MAJOOR

Gaat uw gang!

VERSTEEG

Als Troelstra een revolutie uitschrijft, dan doet hij dat geheel voor eigen rekening.

MAJOOR

Ja, ja!

VERSTEEG

De partijtop staat daar niet achter. Hij is kortzichtig. Als je iets wilt bereiken voor de arbeiders, dan breng je ze niet de revolutie. Dat schrikt af.

MAJOOR

Juist!

VERSTEEG

Nee, je maakt een heel secuur plan om stukje bij beetje de poten onder de stoel van de kapitalist weg te zagen. Dat is strategie. Troelstra kan ons zijn wil niet opleggen. Wij zijn geen communisten.

MAJOOR

God zij dank.

stilte

Meneer Versteeg tuurt omhoog.

VERSTEEG

Toch heeft het iets, zo'n vlag.

MAJOOR

Hoe bedoelt u?

VERSTEEG

Er gaan dingen veranderen.

MAJOOR

Meneer Versteeg, ik raad u aan die vlag te strijken. U wilt toch niet in de provincie les gaan geven? Ik heb relaties die daar graag voor willen zorgen. U kunt zelf kiezen.

stilte

Of heeft u liever dat ik hem door een van mijn mannen laat verwijderen?

Tenslotte knikt meneer Versteeg instemmend.

Mijn excuses voor die uitval. Dat gebeurt me zelden.

VERSTEEG

We praten in Nederland ook maar zelden over revolutie.

MAJLOOR

God zij dank. We vertrekken nu naar Den Haag. We organiseren daar Oranjebetogingen. Als u tegen de revolutie bent, dan moet u daar ook heen.

VERSTEEG

Nu trekt u toch de verkeerde conclusies, Majoor.

MAJLOOR

O.

VERSTEEG

Het ga u goed, Majoor.

af

donker

Zevende scène

Marjan zit schoolwerk te corrigeren. Henk op.

HENK

Dag. Ben je klaar? We moeten naar de vergadering.

MARJAN

Nog vier schriftjes wachten. Hier. *geeft hem een boterham* Dan ga je daar zitten.

Heb ik aan jou voorlopig geen kind.

Henk gaat zitten, eet boterham.

HENK

Zenuwachtig, voor je eerste vergadering?

MARJAN

Na twee demonstraties? Ik heb notabene voorop gelopen.

HENK

Ik heb gehoord dat ze in Den Haag een hele serie nieuwe wetten aan het voorbereiden zijn. De katholieken voorop, zó bang zijn ze. Wet op de acht-uren-dag. Verlaging van de pensioengerechtigde leeftijd. Ongevallenwet. We krijgen zelfs vakantie.

MARJAN

Hoe lang?

HENK

Drie dagen per jaar.

MARJAN

En het vrouwenkiesrecht?

HENK

Daar zijn ze over bezig. Zullen we het vanavond ook wel over hebben. *loopt naar haar toe* Kom op. Geef ze allemaal maar een tien. Het zijn arbeiderskinderen, die moeten revolutie maken in plaats van met hun neus in de boeken zitten.

MARJAN

Was jij ook zo'n dom arbeidersjong?

HENK

Ik ben dom geboren. Ik heb alles zelf geleerd. Maar niet op school.

MARJAN

Jij had ook geen juf.

HENK

Nee, een oude bovenmeester. Met haren die uit zijn neusgaten groeiden.

Hij imiteert zijn bovenmeester, pakt Marjan op en loopt met haar in zijn armen weg.

Naar de vergadering!

Meneer Versteeg op

VERSTEEG

Juffrouw Bongers, kan ik u een ogenblik spreken?

Henk laat Marjan op de grond zakken.

MARJAN

Nee, vanavond moet ik vechten voor het vrouwenkiesrecht, meneer Versteeg.

HENK

Wij moesten maar één front vormen, meneer Versteeg.

VERSTEEG

Het is eigenlijk nogal belangrijk.

MARJAN

Kom ik morgen even langs.

VERSTEEG

Ik zou het prettig vinden als u nu even kwam.

Marjan kijkt naar Henk. Als die knikt verdwijnt ze met meneer Versteeg. Henk bladert in de schriftjes die Marjan zat te corrigeren.

Dan komt Marjan terug.

MARJAN

Ik ben ontslagen.

HENK

Hoezo?

MARJAN

Gewoon, ontslagen.

HENK

Nu net?

MARJAN

Daar moest hij mij over hebben.

HENK

Hij gooit je de straat op?

MARJAN

Hij zei dat het hem speet.

HENK

Maar waarom? Toch niet omdat je met mij...

MARJAN

Hij zei dat het niks met mij te maken had. De soldaten komen terug naar huis, de oorlog is voorbij en de soldaten moeten weer aan het werk.

HENK

Jezus, wat rot voor je.

MARJAN

Ja, ik ben er ook even stil van.

HENK

Daar moeten we vanavond maar eens over praten.

MARJAN

Wat bedoel je?

HENK

Dat we het daar vanavond na die vergadering maar eens uitgebreid over moeten hebben.

MARJAN

Vanavond?

HENK

We moeten nu weg, anders komen we te laat.

MARJAN

Ik ga niet mee.

HENK

Marjan, we moeten nu doorgaan, na die demonstraties. Anders gebeurt er nooit wat.

MARJAN

Nee, ik mérk wat er gebeurt.

HENK

Dat is wat anders.

MARJAN

Iets anders dan wat?

HENK

Dan waar we nu voor vechten. Dat verhaal van dat schoolhoofd, dat klopt toch. Die soldaten moeten weer aan het werk. Vervelend voor jou, maar het klinkt nogal logisch.

MARJAN

O, ik begrijp dat mijn ontslag geheel in het niet valt bij die geweldige revolutie van jou. Maar die is dan ook zó geweldig, dat hij niet is doorgegaan. En je kunt

van mijn ontslag zeggen wat je wilt: dóór gaat het in elk geval. En daar zit ik mee.

Kennelijk in mijn eentje.

HENK

Niet in je eentje.

stilte

MARJAN

Weet je dat het bijna allemaal vrouwen zijn?

HENK

Wie?

MARJAN

Die tijdelijke krachten die worden ontslagen.

HENK

Wie zegt dat?

MARJAN

Het schoolhoofd. Ik word ontslagen, omdat ik een vrouw ben.

HENK

Dat is onzin.

MARJAN

Gebeurt toch zo vaak dat vrouwen er het eerst uit vliegen?

HENK

Die soldaten zijn kostwinner voor een gezin. Daarom hebben ze recht op werk.

MARJAN

Méér dan ik?

HENK

Meer dan iemand alleen.

MARJAN

Wel toevallig dat het allemaal mannen zijn.

HENK

Soldaten, dat zijn meestal mannen, ja.

MARJAN

Die kostwinners bedoel ik.

HENK

Oók.

MARJAN

Vind jij dat goed?

HENK

Het is nou eenmaal zo.

MARJAN

Sinds wanneer is dát een reden voor jou?

stilte

Het zal wel sentimenteel zijn, maar ik ben gehecht aan die school. Ik hou van die kinderen. Waarom zeg je nou niks?

HENK

Marjan, ik heb nagedacht. Niet omdat je nu ontslagen bent, maar het komt wel goed uit. Als we eens gingen trouwen.

MARJAN

Henk...

HENK

Ik heb een baan bij Drooglever, ik heb een huis. Het moet er toch eens van komen?

MARJAN

Ja, dat is lief van je.

HENK

Wil je het niet?

MARJAN

Jawel. Maar niet nu.

HENK

Hoezo 'niet nu'?

MARJAN

Niet op dit moment.

HENK

Wat is er niet goed aan dit moment?

MARJAN

Ik ben ontslagen!

HENK

Maar ik hou van je! Ik heb je nodig. Het is hard werken bij Drooglever. En trouwen is toch heel gewoon.

MARJAN

Ik wil trouwen als ik me goed voel. Als ik het voor m'n plezier doe. Niet om een probleem op te lossen.

HENK

Ja, als je het niet voor je plezier doet...

stilte

MARJAN

Misschien heb je wel gelijk. Misschien heeft het wel niks met vrouwen te maken. Er werkt hier nóg een tijdelijke kracht, óók een vrouw. Die wordt niet ontslagen. Die heeft zich niet verzet, toen er soldaten in de school kwamen. Zij heeft ook geen gestolen aardappels aangenomen. Ik denk dat ze mij politiek onbetrouwbaar vinden. Denk je niet, Henk?

HENK

Nee.

MARJAN

Waarom niet?

HENK

Omdat je een onderwijzeres bent.

MARJAN

Zijn die niet belangrijk genoeg?

HENK

Marjan, je was heel leuk bezig op dat schooltje van je, maar je weet net zo goed als ik dat, als er echt wat moet gebeuren, de arbeiders het doen.

MARJAN

woedend Waar waren ze dan, die arbeiders van jou? 'Arbeiders van Nederland, grijpt de macht,' heeft Troelstra gezegd. Nou, ik heb geen arbeider gezien.

HENK

Alsof dat jou een barst kan schelen.

MARJAN

Voor jou bestá ik niet, hè?

HENK

Ik vraag je godverdomme ten huwelijk.

MARJAN

Dan moet het wel heel vervelend zijn dat ik me te goed voel om achter jouw gootsteentje te gaan staan. Ik ga weg.

HENK

Waarheen?

Marjan trekt zwijgend haar jas aan.

Als je me helemáál niet meer moet, moet je het me maar zeggen.

MARJAN

Het maakt toch niet uit wat ik doe?

Ik ben toch maar een gewone onderwijzeres?

HENK

Marjan...

MARJAN

Ga jij nou maar naar die vergadering van je.

HENK

Maar we kunnen toch nog wel iets afspreken?

MARJAN

Nee.

HENK

Ik bedoel, je wilt me toch nog wel zien?

MARJAN

Nee, Henk.

HENK

Je kunt toch niet zo weggelopen? Ik bedoel, als we dan een tijdje uit elkaar gaan, elkaar effe niet zien, dan kunnen we er daarna toch rustig over praten? Met z'n tweeën bedoel ik?

MARJAN

Ik heb er geen zin meer in, Henk.

af

HENK

Marjan, hoe kan dat nou?

donker

muziek

tweede bedrijf

Eerste scène

De woonkamer van bankier Vink. Mevrouw Vink en Marjan.

MEVROUW VINK

Weet je dat je al de zevende bent vandaag? Ik wist niet dat er zoveel onderwijzeressen waren.

MARJAN

Ja, er zijn er veel werkeloos.

MEVROUW VINK

Ja, vreselijk. Is dit uw eerste sollicitatie?

MARJAN

Nee, mijn zesde.

MEVROUW VINK

Nee maar! Nou, u zult het met mij moeten doen. Mijn man geeft mij de vrije hand bij de keuze. Uw leeftijd?

MARJAN

Drieëntwintig.

MEVROUW VINK

Ongehuwd?

MARJAN

Ja.

MEVROUW VINK

Kweekschool natuurlijk.

MARJAN

Ja.

MEVROUW VINK

Juffrouw Bongers, u heeft ervaring opgedaan in een volksbuurt?

MARJAN

Als u dat zo wilt noemen.

MEVROUW VINK

Een hele stap, van zo'n school naar een bankiersgezin. *lacht* Het is voor jou toch geen bezwaar?

MARJAN

Hoe bedoelt u?

MEVROUW VINK

O, dat is dus geen bezwaar. Die school, was dat een gemengde school?

MARJAN

Ja, mevrouw.

MEVROUW VINK

Maar toch meer jongens dan meisjes?

MARJAN

Ja.

MEVROUW VINK

Daar begint de achterstelling al. Zéker in de lagere milieus.

MARJAN

Maar ik vond het heel leuk werk.

MEVROUW VINK

O ja, dat wil ik geloven. Mijn kinderen zijn ook geen doetjes.

MARJAN

Heeft u ze altijd zelf les gegeven?

MEVROUW VINK

Ja, onder het wakend oog van hun moeder. Maar dat kan niet meer. Voor Vera zou het nog wel gaan. Maar de kleine Anton, die moet later zijn vader opvolgen in de zaak, dus u begrijpt. Die school, waar lag die precies?

MARJAN

In de Czaar Peterstraat.

MEVROUW VINK

schrikt O, maar dat is écht heel arm. Is daar niet het aardappeloproer geweest?

MARJAN

Ja, mevrouw Vink.

MEVROUW VINK

Kind, was je niet bang?

MARJAN

Nee.

MEVROUW VINK

Nee? Ach, er moet nog veel veranderen in deze wereld. Ik heb gevochten voor het vrouwenkiesrecht. Dat heeft zo veel voor mij betekend: weg uit die maffe kamers hier, naar vergaderingen, betogingen, vóórop met een spandoek door de Kalverstraat. We hebben zelfs een keer een mannenvergadering verstoord. Voor de goede zaak. O, wacht even.

Ze gaat plotseling af.

Er verschijnen twee imposante heren, beiden stemmig gekleed, druk gesticulerend.

VAN SCHAIK

Zeg, weet je wat Nolens zei, na afloop? 'Niet gek, Van Schaik.' Nou, als Nolens dat zegt, onze monseigneur, dan kun je ervan overtuigd zijn dat je een briljante redevoering hebt gehouden.

VINK

Dat is heel prettig voor je.

VAN SCHAIK

Zelfs de sociaal-democraten feliciteerden mij, die ouwe rode rakkers. ziet
Marjan Hé, je hebt bezoek.

VINK

Ja, dat zie ik. Wie bent u, juffrouw?

MARJAN

Ik ben juffrouw Bongers. Ik kom hier solliciteren bij mevrouw Vink.

VINK

Weet u dan misschien waar mevrouw Vink is?

MARJAN

Nou nee, ze is net even weggegaan.

VAN SCHAIK

gaat naast Marjan staan Zeg, weet u wie dat is? Dat is nou meneer Vink.

Hij lacht. Meneer Vink en Marjan begroeten elkaar

U wordt vast en zeker aangenomen, juffrouw. Het is vandaag een geluksdag voor de vrouwen, nietwaar Vink?

VINK

Ik hoop het, Van Schaik.

VAN SCHAIK

Vinkje, Vinkje, je bent een vrouwenhater.

VINK

Waarom? Omdat ik niet de hele dag loop te kirren?

VAN SCHAIK

Ik ben in mijn sas, maar daarom kir ik nog niet.

VINK

Jij kirt.

VAN SCHAIK

Nee hoor, ik kir niet. Alleen vrouwen kirren. Nietwaar, juffrouw? Mannen kirren niet. Het woord kirren drukt minachting uit. Daaruit blijkt jouw verdrongen haat tegen vrouwen, Vink.

VINK

Van Schaik, hou op. Neemt u mij niet kwalijk, juffrouw. Dit is meneer van Schaik, lid van de Tweede Kamer.

VAN SCHAIK

Rooms-katholieke Staatspartij. Juffrouw, ik heb vandaag voor u gewerkt.

MARJAN

Hoezo?

VINK

Meneer van Schaik bedoelt dat hij het vrouwenkiesrecht in de Tweede Kamer heeft bepleit.

VAN SCHAIK

Bepleit? Ik heb het erdoor gesleept! De hele kamer was tégen, maar ik sleepte het er gewoon even doorheen. Juffrouw, u bent vandaag mondig geworden. Van harte gefeliciteerd.

MARJAN

Ja, u ook.

MEVROUW VINK

op met glazen champagne Van Schaik, gefeliciteerd.

VAN SCHAIK

kust haar hand U gefeliciteerd.

MEVROUW VINK

gaat naar meneer Vink, houdt haar wang op Schat?

VINK

O. kust haar Gefeliciteerd.

MEVROUW VINK

tegen Marjan Gefeliciteerd.

Marjan en meneer Vink feliciteren elkaar nu ook maar. Inmiddels heeft iedereen van het blad van mevrouw Vink een glas champagne genomen. Meneer Vink toast.

VINK

Op Van Schaik, die door zijn prachtige redevoering het vrouwenkiesrecht erdoor heeft gesleept.

MEVROUW VINK

Ik ben tegen.

VAN SCHAIK

Hoezo?

MEVROUW VINK

wendt zich naar Marjan Op ons vrouwen. Wat is het vrouwenkiesrecht zonder vrouwen?

VINK

Het zijn wel mannen geweest die daartoe besloten hebben, liefste.

VAN SCHAIK

opgewekt Ja, daar is geen vrouw aan te pas gekomen.

Hij toast. Iedereen drinkt.

VINK

Ja, Van Schaik, zullen wij eens aan het werk gaan?

MEVROUW VINK

Nee, het is vandaag mijn dag.

VINK

Juffrouw Bongers, u kwam hier toch solliciteren?

MEVROUW VINK

O hemel, dat waren we helemaal vergeten.

VAN SCHAIK

Bent u de nieuwe kinderjuf?

MEVROUW VINK

bestraffend Nee, Van Schaik, juffrouw Bongers is onderwijzeres.

VAN SCHAIK

tegen Marjan U heeft een akte?

MARJAN

Ja, meneer van Schaik.

VINK

Waar heeft u ervaring opgedaan?

MARJAN

Op een openbare school.

VAN SCHAIK

Daar zijn hele goeie schooltjes bij.

VINK

En waarom bent u daar weggegaan?

MARJAN

Ik ben daar niet weggegaan. Ik ben ontslagen.

algehele verbazing

MEVROUW VINK

Ontslagen?! Dat wist ik echt niet, Pieter Jan.

VINK

tegen Marjan Waarom?

MARJAN

Ja, het zal u misschien heel vreemd in de oren klinken, maar ik ben ontslagen omdat ik een vrouw ben.

MEVROUW VINK

Hoe kan dat nou? Van Schaik, dat kan toch niet?

VAN SCHAIK

Ik zou zeggen dat het eerder een pré was!

VINK

tegen Marjan Legt u dat eens uit.

MARJAN

Nou, de oorlog is voorbij, de soldaten komen naar huis, en die moeten weer aan het werk. Dus staan de vrouwen op straat. Ik ook.

VAN SCHAIK

Dat is natuurlijk een hele ándere zaak.

MEVROUW VINK

Ja, een hele andere zaak, maar het zijn wel weer de vrouwen die de dupe zijn.
tegen Van Schaik Daar moet jij wat aan doen in de Tweede Kamer.

VAN SCHAIK

Ik denk er niet aan.

VINK

Ja, Van Schaik, daar zou iets tegen gedaan moeten worden.

VAN SCHAIK

Wat kán ik er tegen doen? Niks.

MEVROUW VINK

En waarom niet? Ben jij er soms tégen, dat vrouwen werken?

VAN SCHAIK

Nee hoor. Hoewel natuurlijk heel wat beroepen niet zo geschikt voor vrouwen zijn.

MEVROUW VINK

Ach, Van Schaik, onderwijzeres is een heel geschikt beroep voor een vrouw.

Nou, wat ga je er aan doen?

VAN SCHAIK

vrolijk Niets!

MEVROUW VINK

Ik moet zeggen dat me dat bitter van je tegenvalt, Van Schaik. Wel een prachtige redevoering in de Tweede Kamer houden, maar als je de consequenties moet trekken, dan ben je niet thuis.

VAN SCHAIK

Dat zou politieke zelfmoord zijn.

MEVROUW VINK

Ach, hou toch op!

VINK

tegen Marjan In welke klas gaf u les?

MARJAN

In de vijfde.

VAN SCHAIK

Zie je nou wel? Typisch oorlogsomstandigheden. Normaal brengt een vrouw het toch niet verder dan de tweede?

VINK

Van Schaik, zullen wij eens aan het werk gaan? Juffrouw Bongers, ik hoop dat u hier komt werken. Maar mijn vrouw beslist.

Meneer Vink en meneer van Schaik af

MEVROUW VINK

Nou, dan ben je eh... aangenomen, hè? Juffrouw Bongers, het spijt me vreselijk van die ruzie.

MARJAN

Ik vond u juist geweldig.

MEVROUW VINK

Meen je dat?

MARJAN

Ja, ik had mij een bankiersvrouw heel anders voorgesteld.

MEVROUW VINK

Mijn man zegt wel eens: 'Liesbeth, nu ga je toch iets te ver,' en eerlijk gezegd, daar heeft hij wel een beetje gelijk in. Wat een heksenketel, hè?

MARJAN

Ik ben wel wat anders gewend.

MEVROUW VINK

Ja, natuurlijk, in die vreselijke buurt. Vreselijk arm, bedoel ik. Maar dat zal nu allemaal veranderen. Als straks de Tweede Kamer voor de helft uit vrouwen bestaat, dan veranderen er dingen, óók in jouw Czaar Peterbuurt. Mannen denken alleen aan zaken en winsten. Vrouwen niet. Die hebben veel meer oog voor de dagelijkse dingen in het leven. Vrouwen zijn eigenlijk veel menselijker.

Tweede scène

Werkkamer bankier Vink. De heren Vink en Van Schaik.

VINK

Drooglever, ken je dat bedrijf?

VAN SCHAIK

Wel eens van gehoord.

VINK

Het is een goeie relatie van onze bank. Fabriek van scheepsmotoren. Ze vragen een krediet van zes ton. Het gaat eigenlijk onze kracht te boven, maar het is aantrekkelijk. De vraag is: doen we het, of doen we het niet.

VAN SCHAIK

Jij bent directeur, Vink.

VINK

En jij bent hier commissaris, Van Schaik. Ik wil van jou politieke informatie. Komen er socialistische maatregelen? Komen er nationalisaties? Die acht-uren-dag, wordt dat ernst, of blijft dat papier? Dat wil ik weten.

VAN SCHAIK

Zo. Is dat alles?

VINK

Ik vraag het niet voor de grap, Van Schaik. Het gaat om zes ton.

VAN SCHAIK

Ik zou wachten.

VINK

Waarom?

VAN SCHAIK

De politieke toestand is onzeker. Troelstra wilde revolutie, maar de partijtop heeft hem laten vallen als een baksteen. Wat de sociaal-democraten nu willen weet niemand.

VINK

Zij zelf toch wel?

VAN SCHAIK

Ik dácht 't niet.

VINK

Van Schaik, jij bent commissaris van deze bank. Jij neemt elk jaar een zakcentje mee naar huis, waar een normaal gezin een jaar van kan leven. Daarvoor verwacht ik van jou wel iets meer dan het simpele advies: afwachten.

VAN SCHAIK

Je móet wachten.

VINK

Ik kán niet wachten.

muziek

donkerslag

Derde scène

Woonkamer. Wanneer het licht weer op gaat danst mevrouw Vink in een nieuwe jurk op de maat van de muziek. Marjan kijkt naar haar.

MARJAN

Hij staat u fantastisch.

MEVROUW VINK

Dat mag ook wel. Hij was vreselijk duur.

MARJAN

U zult er succes mee hebben.

MEVROUW VINK

Ik hoop het zo.

MARJAN

Mevrouw Vink. Hij is scheef.

MEVROUW VINK

Scheef? Echt?

Marjan knikt.

Marjan, wat moet ik nou vanavond? Ja, wat moet ik nou?

MARJAN

Ik zou hem natuurlijk even voor u kunnen afspelden.

MEVROUW VINK

Kun je dat? Wat lief van je.

MARJAN

Ik moest altijd de broeken van mijn broer verstellen.

MEVROUW VINK

Ja, gelukkig, ja.

Meneer Vink op

O, Pieter Jan, wat een strop! Ze hebben mijn nieuwe jurk scheef afgeknipt.

Meneer Vink kijkt aandachtig naar de jurk.

Zie je het niet? Mannen zien ook nooit iets.

VINK

doet zijn best Jawel. Ja, hij is scheef.

MEVROUW VINK

Marjan gaat hem voor vanavond in orde maken. Hoe vind je hem?

Ze kijkt hem verwachtingsvol aan.

VINK

Ja. Is dat de mode?

MEVROUW VINK

Wacht, ik zal mijn nieuwe hoed erbij opzetten.

VINK

probeert haar tegen te houden Dat hoeft niet.

Maar mevrouw Vink is de kamer al uit. Meneer Vink en Marjan blijven samen achter.

Meneer Vink overwint een lichte gêne.

VINK

Vind je het niet vervelend om mijn vrouw zo te moeten helpen? Per slot is dat niet je eigenlijke werk.

MARJAN

Ik doe het graag voor haar.

VINK

De kinderen zullen je wel missen.

MARJAN

Nu? Nee, ze zijn hun geschiedenis aan het voorbereiden. Daar mag ik niet eens bij zijn.

VINK

Daar zal ik dan wel weer het een en ander over te horen krijgen aan het diner.
Je boeit ze enorm met je lessen, wist je dat?

MARJAN

Echt? Ik probeer wat nieuwe dingen met ze. Met twee kinderen kan dat makkelijker.

VINK

Ze spelen zelfs toneel.

MARJAN

Ja, bij geschiedenis laat ik ze altijd een figuur uit de historie spelen. Gisteren heeft uw zoontje Anton een jonge revolutionair gespeeld uit de Franse Revolutie. Hij deed dat heel overtuigend. Zou hij dat van u hebben? Dat toneelspelen?

VINK

Ik denk het niet.

MARJAN

Nou ja, uw vak is toch eigenlijk ook een beetje toneelspelen.

VINK

enthousiast Als je bedoelt dat ik wel eens aardig moet doen tegen iemand die ik eigenlijk niet zo aardig vind, ja. Maar echt acteren... Ja, ik heb eens één keer in mijn leven op de planken gestaan.

MARJAN

O ja?

VINK

Maar dat is alweer meer dan twintig jaar geleden.

MARJAN

O.

VINK

Ik was toen student. Elk jaar hadden wij een voorstelling, een studentenvoorstelling. Dat was in dat jaar een of ander patriottisch stuk. De naam ben ik vergeten. Ik was daarin de aanvoerder van een troep boeren. Ik moest dan het toneel op komen lopen en dan moest ik zeggen: 'Leve de koningin!' Het was maar een klein rolletje, dat was de enige zin die ik moest zeggen. Bij het repeteren had de regisseur gezegd: 'Jongens, jasjes uit, hè, in hemdsmouwen!' Dus je begrijpt, wij allemaal de jasjes uit.

Hij trekt zijn jasje uit.

En die avond – het was première, met allemaal vrienden en kennissen in de zaal, iedereen was natuurlijk een beetje zenuwachtig – kom ik daar het toneel op rennen om die zin te zeggen, en daar zegt ie: 'Hé, komt daar de koningin niet?'

Vink kijkt Marjan triomfantelijk aan.

MARJAN

Wie zei dat?

VINK

O, dat was ik vergeten te zeggen. Dat zei de generaal. Ik moest dat zeggen tegen de generaal, die zin, dat was een student, die speelde de rol van generaal, en die zei toen: 'Hé, komt daar de koningin niet?'

Meneer Vink kijkt naar de grond.

verduidelijkt Als grap, begrijp je.

MARJAN

Ja.

VINK

Ik heb toen maar 'ja' gezegd. En toen ben ik maar weer af gegaan.

Hij loopt weg en af.

Mevrouw Vink komt op, zij draagt een hoed met veren.

MEVROUW VINK

Hoe vind je...

Zij ziet dat meneer Vink er niet is.

Waar is hij nou?

MARJAN

Hij loopt net weg.

MEVROUW VINK

Hè, wat onaardig.

MARJAN

Ja, verstrooid, hè?

Meneer Vink op in hemdsmouwen

VINK

Pardon. Ik was m'n jasje vergeten.

MARJAN

tactisch Ik zal even de spelden halen. *af*

Tussen meneer en mevrouw Vink valt een lange stilte. Meneer Vink trekt zijn jasje aan.

Mevrouw Vink verbreekt ten slotte de stilte, moedeloos.

MEVROUW VINK

Hoe vind je m'n veren?

VINK

aarzelend Ja. Doe je die vanavond op?

MEVROUW VINK

Dat was ik wel van plan, ja.

VINK

Vind je het niet een beetje frivol? De jonge Drooglever zou het misschien nog appreciëren, maar...

MEVROUW VINK

vult aan ...de oude Drooglever.

VINK

Hij is een beetje conservatief. Laten we nou geen onnodige irritatie opwekken.

MEVROUW VINK

Nee, Pieter Jan.

VINK

Ik zou graag willen dat je ze afdeed vanavond.

MEVROUW VINK

Ja, Pieter Jan.

VINK

Liesbeth, ik hoop dat je dit begrijpt.

MEVROUW VINK

Ik zeg toch ja, Pieter Jan.

VINK

Ja? Nou goed.

Hij ziet Marjan aankomen.

De spelden.

En hij verdwijnt. Marjan met spelden op.

MARJAN

doelt op jurk Zal ik hem meteen wat korter maken?

MEVROUW VINK

Nee, kind, dat kan ik mij niet permitteren.

MARJAN

Het is de mode!

Zij begint de jurk af te spelden.

MEVROUW VINK

Nee, het is een zakendiner van mijn man, Marjan. O, weet je, ik zou vanavond eigenlijk naar een vergadering van de vrouwenbond gaan. Maar hij is dan meteen zo hard: 'Je kiest maar voor mij of voor de vrouwenbond,' terwijl het daar toch helemaal niet om gaat!

MARJAN

geknield de jurk afspeldend U verloochent uzelf niet, hoor!

MEVROUW VINK

Ik doe de hele dag niet anders. Wees jij maar blij dat je je eigen weg nog kunt gaan. Zo lang het duurt tenminste.

Marjan is opgestaan, maar mevrouw Vink merkt dat niet. In de stilte die valt blijft zij met kleine stapjes om haar eigen as draaien om haar jurk af te laten spelden.

MARJAN

Mevrouw Vink!

MEVROUW VINK

O!

MARJAN

Kan ik even met u praten?

MEVROUW VINK

Natuurlijk, Marjan.

MARJAN

Ik heb u wel eens verteld, dat ik een broer heb. Het gaat slecht met hem. Hij heeft een groentezaak, in de buurt waar ik vroeger gewerkt heb. Ja, ik kan het natuurlijk meteen zèlf aan uw man vragen, maar zou hij een krediet aan mijn broer kunnen geven?

MEVROUW VINK

O Marjan, ik denk niet dat mijn man dat zal doen.

MARJAN

Maar hij kan niet zo maar failliet gaan. Hij heeft altijd dag en nacht gewerkt. Dat ik onderwijzeres ben, dat heb ik aan mijn broer te danken. Daar heeft hij altijd tot diep in de nacht voor gewerkt. Dat was altijd zijn trots: zijn zusje onderwijzeres...

MEVROUW VINK

onderbreekt Daar gaat het niet om, Marjan. Mijn man doet alleen in heel grote zaken op het ogenblik. Het is voor ons ook erop of eronder.

MARJAN

Ja, dat snap ik. Kunt u het niet voor me vragen?

MEVROUW VINK

Natuurlijk wel. Ik geef je zo weinig kans, dat is het. Hij is nu bezig met een grote investering in één bedrijf. Er komen allemaal nieuwe machines. Aan elkaar maken die een lopende band. *opgetogen* En die nemen dan het werk over van honderden arbeiders! Het is een Amerikaanse uitvinding. Wat akelig nou toch voor je broer.

Mijnheer Vink en meneer van Schaik op

O, dag Van Schaik, neem me niet kwalijk dat ik er zo bij sta, maar die jurk moet vanavond af.

Vriendelijk glimlachend willen beide mannen doorlopen.

Nee, ga nou niet meteen weg, Pieter Jan, ik wou je wat vragen.

Vink en zijn vrouw gaan apart staan.

Het gaat om Marjan. Haar broer zit in financiële moeilijkheden, en nu wilde Marjan vragen of jij een klein krediet voor hem hebt.

VINK

Liesbeth, dat kan niet.

MEVROUW VINK

Maar ik dacht: Marjan hoort nu toch ook een beetje bij de familie.

VINK

Ja, daar gaat het niet om, ik vind dit niet het juiste moment *roept* Van Schaik!

MEVROUW VINK

Nee, nee, wacht nou even. Marjan zit er verschrikkelijk over in.

VINK

Laat haar dan naar mij toe komen.

MEVROUW VINK

Ik heb gezegd dat je het te druk hebt.

VINK

Daar gaat het niet om.

MEVROUW VINK

Dat zeg je toch steeds?

VINK

Ik heb het niet druk. Ik vind dit niet het juiste moment.

MEVROUW VINK

met stemverheffing Jij hebt het niet druk? Jij staat me gewoon voor leugenaarster uit te maken waar iedereen bij is?

VINK

Liesbeth, maak nu geen scène over zoiets onbelangrijks.

MEVROUW VINK

Het is voor mij niet onbelangrijk. Ik heb nog nooit tegen iemand gelogen. Wat moet Marjan wel niet denken? Dat ik sprookjes sta te vertellen? Ik zeg haar dat je het te druk hebt, dat je hoofd er niet naar staat, dat je alleen maar bezig bent met Drooglever...

VINK

onderbreekt Liesbeth! Bemoei je niet met mijn zaken! *beheerst zich* Bemoei je met de kinderen, bemoei je met hun onderwijs, bemoei je met de vrouwenemancipatie, maar bemoei je niet met mijn zaken. Van Schaik?
De beide heren verdwijnen.

Vierde scène

Werkkamer. Van Schaik en Vink.

VAN SCHAIK

Ik dacht dat wij volledige geheimhouding hadden afgesproken?

VINK

Dat klopt.

VAN SCHAIK

Hoe kun je het dan aan je vrouw vertellen?

VINK

Van Schaik, bemoei je daar alsjeblieft niet mee. Als ik iets aan mijn vrouw wil vertellen, dan doe ik dat.

VAN SCHAIK

Ja, en die vertelt het weer aan de kinderjuf...

VINK

Die is volkomen onschadelijk.

VAN SCHAIK

...en de kinderjuf vertelt het weer aan haar verloofde. Maar die verloofde is wel toevallig de voorman van de radicale kern bij Drooglever. Een zekere Henk Dorrestein.

VINK

Weet je dat zeker?

VAN SCHAIK

Ik heb het van de officiële inlichtingendienst van de regering. Net opgericht. Doodzonde, Vink. Je had gelijk, Drooglever had een goudmijntje kunnen worden. We kunnen het nu wel vergeten.

VINK

Waarom?

VAN SCHAIK

Zo'n radicale kern is klein, maar verdomd gevaarlijk, Vink. Bij Drooglever zijn heel wat arbeiders georganiseerd in de bond. Die kunnen opgestoot worden door die kern. Bovendien wonen bijna alle mensen in dezelfde buurt, de Czaar Peterbuurt. Als daar nu vijfhonderd man op straat worden gezet, wordt dat een tweede aardappeloproer.

VINK

Een ogenblik.

Hij gaat af.

Vijfde scène

Meneer Vink komt de woonkamer binnen waar Marjan bezig is met de jurk van mevrouw Vink.

VINK

Marjan, kan ik je een ogenblik spreken?

MARJAN

Ja, meneer Vink.

VINK

Ken jij een zekere Henk Dorrestein?

MARJAN

Ja, meneer Vink.

VINK

Is die Dorrestein voorman van een radicale groepering bij Drooglever, die revolutie wil?

MARJAN

Hij zet zich in voor de belangen van de arbeiders.

VINK

Dan bedoelen wij hetzelfde. Heb jij van mijn vrouw gehoord van mijn plannen bij Drooglever?

MARJAN

Zij had het over machines die het werk van een paar honderd mensen overnamen.

VINK

Vijfhonderd om precies te zijn. Ben je van plan om dat aan je verloofde te vertellen?

MARJAN

Hij is mijn verloofde niet meer. Maar ik zeg het hem wel.

VINK

Marjan, ik vraag je om dat niet te doen. Als die plannen bekend worden, zou mij dat in de grootste moeilijkheden brengen. Ik doe dit om Drooglever vooruit te helpen.

MARJAN

En daarvoor moeten nu vijfhonderd mensen achteruit? Dat vind ik onrechtvaardig.

VINK

valt uit Dat is kortzichtig!

MARJAN

Kortzichtig?

VINK

beheerst zich Vijftig jaar geleden hebben grote groepen arbeiders in België en Engeland de stoommachines kapotgeslagen, omdat zij dachten dat die uitvinding tegen hun belang was. Als tóen de verantwoordelijke mensen niet hadden doorgezet, tegen alles in, dan reden er nu geen treinen en brandde er geen elektrisch licht in de huizen.

MARJAN

U vergeet dat door de invoering van de stoommachine de mensen veertien uur per dag moesten werken. Kinderen van twaalf jaar stonden in de fabriek. De mensen werden niet ouder dan veertig jaar.

VINK

Dat zijn misstanden geweest die de mensheid zelf heeft overwonnen. We gaan nu toch vooruit? We krijgen een acht-uren-dag.

MARJAN

Daar hebben die mensen zelf voor moeten vechten, meneer Vink. Dertig jaar lang. En alleen uit angst voor de revolutiepoging van Troelstra, voor wat er in Rusland en in Italië is gebeurd, dáárom hebben u en de uwen toegegeven.

stilte

VINK

Goed. Ik investeer niet in Drooglever. Maar realiseer je dan wel, dat over twee jaar dat bedrijf weggeconcurrereerd is. Dan staan er drieduizend man op straat.

Marian blijft het antwoord schuldig.

VINK

Het is een tegenslag, dat geef ik toe. Maar die kunnen ze toch overwinnen.

Neem jezelf, Marjan.

MARJAN

Ik ben ontslagen.

VINK

Maar daarna heb je doorgezet. Je hebt gekozen om bij mij te komen werken. Jij hebt je lot in eigen hand genomen.

MARJAN

Zolang u dat goed vindt, kan ik hier blijven werken. Noemt u dat het lot in eigen hand nemen? Ik ben afhankelijk van u, net zoals de mensen bij Drooglever. Die kunnen alleen maar accepteren werkeloos te worden. En ik hoop dat ze dat niet zullen doen.

Zij wil weglopen.

VINK

Marjan!

Hij gaat op de sofa zitten.

Er was nog een zakelijke kwestie. Ik heb begrepen dat je een krediet wilde voor je broer. Is dat zo?

MARJAN

Ja.

VINK

Ik heb daar nogal moeite mee. Vind jij dat je broer een solide belegging is?

MARJAN

Ik weet zeker dat hij zich dood zal werken om er weer bovenop te komen.

VINK

Weet je dat zeker?

MARJAN

Hij komt uit de Czaar Peterbuurt.

VINK

Als jij dat zegt, ben ik geneigd je te geloven. Omdat ik jou vertrouw.

MARJAN

U geeft het krediet?

Zij komt bij hem zitten.

VINK

Ja. Als je mij ook vertrouwt.

MARJAN

Wat bedoelt u?

VINK

Dat ik weet wat het beste is voor Droog-lever. Dat jij dus zwijgt.

MARJAN

Dat is chantage, meneer Vink.

VINK

Jij dwingt mij daartoe. Jij staat de vooruitgang in de weg.

MARJAN

Uw vooruitgang.

VINK

Dé vooruitgang. En ik zal die verdedigen met alle middelen.

MARJAN

Dat is volgens u toegestaan?

VINK

Daar kies ik voor.

MARJAN

Dan neem ik dat krediet.

stilte

Meneer Vink schrijft een wissel uit, biedt die aan. Marjan neemt deze aan en staat op.

Realiseert u zich wat u nu heeft gedaan?

Ik heb het krediet en ik kan alles zeggen aan Henk Dorrestein.

VINK

Ja. Maar dat zul je niet doen.

MARJAN

Waarom niet?

VINK

Omdat je zo niet bent.

MARJAN

Nu beslist u ook al voor mij hoe ik ben!

VINK

Jij bent niet zo, Marjan. Jij vecht hartstochtelijk voor je mening, maar je blijft eerlijk.

MARJAN

Uw fantasie is op hol geslagen. Het zou u heel goed uitkomen, als ik nu eerlijk was. Maar ik doe anders. Wat zal u dat teleurstellen, meneer Vink.

VINK

Marjan!

MARJAN

Ik zeg alles aan Henk Dorrestein.

VINK

En het krediet?

MARJAN

Stik met je krediet!

Zij frommelt de wissel in elkaar en gooit hem weg.

Mevrouw Vink op, stralend met haar nieuwe jurk

MEVROUW VINK

Marjan, hoe vind je... Wat is er hier aan de hand?

VINK

Marjan gaat ons verlaten.

MEVROUW VINK

Verlaten? Hoezo?

VINK

Zij is ontslagen.

MEVROUW VINK

verongelijkt Maar daar ga ik toch over, Pieter Jan?

VINK

Juffrouw Bongers heeft besloten de arbeiders van Drooglever in te lichten over wat daar te gebeuren staat.

MEVROUW VINK

Is dat zo Marjan? Waarom?

VINK

Zij hoopt dat die mensen dat onmogelijk zullen maken.

MEVROUW VINK

Is dat waar, Marjan?

MARJAN

Ja, mevrouw Vink.

MEVROUW VINK

Maar dat is onmogelijk. Pieter Jan, dan heeft zij misbruik gemaakt van mijn vertrouwen. Marjan, dat zal ik je nooit kunnen vergeven.

tegen meneer Vink Waarom zegt ze nou niks?

VINK

Juffrouw Bongers, het lijkt mij voor ons allemaal het beste als u nu uw koffers gaat pakken.

MEVROUW VINK

Ja, Marjan, je kunt het beste nu maar gaan.

MARJAN

Wat een blind vertrouwen ineens in uw man.

MEVROUW VINK

Ik heb geen enkele reden om mijn man niet te vertrouwen.

MARJAN

Wilt u mijn verhaal niet horen?

MEVROUW VINK

Nee, de zaak is mij volstrekt duidelijk.

MARJAN

Waar blijft u nou met uw vrouwen-solidariteit?

MEVROUW VINK

Wat heeft dat ermee te maken?

MARJAN

Bij het eerste het beste conflict kruipt u weg achter de rug van uw man.

MEVROUW VINK

Jij haalt een paar dingen door elkaar, meisje. Jij komt hier gewoon als een spion binnen, en als je nu meent een beroep te moeten doen op vrouwensolidariteit!

MARJAN

Ach mens, ga jij spandoeken borduren.

MEVROUW VINK

Het toppunt!

VINK

Liesbeth!

MEVROUW VINK

Hou je mond, Pieter Jan.

Als wij ruzie maken, hou jij je mond.

Meneer van Schaik op

VAN SCHAIK

Vink, dit duurt toch wel erg lang! *kijkt rond* Ik kan mij vergissen, maar het is hier lang niet zo gezellig meer als vroeger.

MARJAN

loopt weg Maar dat zal het straks wel weer worden.

VAN SCHAIK

Gaat u nu al weg? Ik ben er nog maar net.

MARJAN

U zult mij hier niet meer zien, meneer van Schaik.

VAN SCHAIK

Zeg Vink, je laat haar toch niet zo gaan? Liesbeth, ben jij het daarmee eens?

MEVROUW VINK

Juffrouw Bongers heeft gehoord wat mijn man gezegd heeft.

Marjan af

VAN SCHAIK

Waar gaat zij naar toe?

VINK

Naar huis. Zij is ontslagen.

VAN SCHAIK

Nogal stom, Vink. Je begrijpt wat zij gaat doen. We kunnen het nu helemaal wel vergeten.

VINK

Dat zullen we nog wel eens zien.

VAN SCHAIK

Hoezo?

VINK

Omdat ik Drooglever dat krediet al heb gegeven.

VAN SCHAIK

Dat geloof ik niet.

VINK

Het is geen spelletje ganzenbord, Van Schaik, waarbij je rustig op je beurt kunt wachten. Een grote bank wilde het krediet zo geven. Konden het risico makkelijker aan dan wij. Ik kon het alleen krijgen als ik nog dezelfde dag besliste.

VAN SCHAIK

Zó. Moest je haar nodig ontslaan. Verdomd handig.

MEVROUW VINK

Daar heeft hij heel verstandig aan gedaan.

VINK

Liesbeth, hou je er buiten.

MEVROUW VINK

Marjan was absoluut niet te vertrouwen.

VAN SCHAIK

Vink, hier komt rotzooi van.

VINK

Dan gaan we er hard tegen aan.

VAN SCHAIK

Ik niet.

VINK

Jij ook.

VAN SCHAIK

In de Kamer doen we alles om de socialisten te vriend te houden. We komen met ongevaarlijke hervormingsvoorstellen om de gevaarlijke tegen te kunnen houden. We doen nog socialistischer dan de socialisten. En nu bij Drooglever vijfhonderd man op straat? Ik wil er niets mee te maken hebben.

VINK

Je hebt er mee te maken.

VAN SCHAIK

Dat heb ik niet.

VINK

Je bent hier commissaris.

VAN SCHAIK

Ik neem ontslag als commissaris.

VINK

Meen je dat?

VAN SCHAIK

Ja.

donker

muziek

Zesde scène

Bij Henk Dorrestein. Midden in de kamer staat een nog leeg spandoek. In de deuropening staat Marjan tegenover Henk.

HENK

Wat kom jij doen?

MARJAN

Mag ik binnenkomen?

HENK

Als je wilt.

Marjan loopt de kamer in, kijkt rond.

MARJAN

Mooi huis.

HENK

Vind je?

MARJAN

Ja. Groot wel. Als je alleen bent, bedoel ik.

HENK

Hier had jij kunnen wonen.

MARJAN

Ja. *doelt op spandoek* Wat is dat?

HENK

Spandoek.

MARJAN

Waarvoor?

HENK

Interesseert je dat?

MARJAN

Ja.

HENK

Drooglever.

MARJAN

Waarom?

HENK

Marjan, wat kom je hier eigenlijk doen?

MARJAN

Gewoon.

HENK

Gewoon wat?

MARJAN

Je bent mager geworden.

HENK

Geen sprake van.

MARJAN

Jawel, ik zie het toch.

HENK

Ik ben niet mager geworden. Zal door het licht komen.

MARJAN

Er zijn kilo's af.

HENK

Onzin. Ik weeg nog precies hetzelfde als... als toen.

MARJAN

gaat zitten Mag ik gaan zitten?

HENK

knikt Wil je wat drinken?

MARJAN

Graag.

HENK

Ik heb niks in huis.

MARJAN

Ga jij niet zitten?

HENK

Jawel.

Hij gaat zitten.

MARJAN

Gek, zo op bezoek.

HENK

Marjan, ik vind het goed dat je hier komt, maar ik wil wel weten wat je komt doen.

MARJAN

Wat praten.

HENK

Na al die tijd?

MARJAN

Kan dat dan niet?

HENK

Ja, dat kan. Praat maar.

MARJAN

Ik heb gewerkt bij bankier Vink.

HENK

Zo.

MARJAN

Het is me daar niet bevallen.

HENK

Nee toch. Neem me niet kwalijk, maar dat spandoek moet af.

Hij staat op en gaat met zijn rug naar haar toe staan werken.

MARJAN

Kun je niet even blijven zitten?

HENK

Je kunt zo toch ook praten?

MARJAN

Het is zo lang geleden. Dan wil ik je gezicht ook zien.

HENK

Dat heb ik zo lang gewild.

MARJAN

Heb je mij gemist?

HENK

Zou je dat wat kunnen schelen?

MARJAN

Kun je je niet omdraaien als ik tegen je praat?

HENK

draait langzaam naar haar toe Zo beter? Als je wat te zeggen hebt, kun je het nu doen.

MARJAN

Bij Drooglever komt een lopende band. Ze gaan er vijfhonderd man ontslaan.

Henk draait zich weer af.

Waarom moet ik bij jou altijd examen doen? Waarom geef je mij altijd het gevoel dat ik alles fout doe? Wie denk je wel dat je bent? God zelf soms?

HENK

Je grappen kun je vóór je houden.

MARJAN

Het is geen grap! Zeg maar dat ik stom ben geweest, dat ik het wéér verkeerd heb gedaan. Dat wil je toch graag? Is goed voor je zelfvertrouwen.

HENK

Nog even en jij bent hier het slachtoffer.

MARJAN

Ik ben ook alleen geweest.

HENK

Daar had je dan ook zelf voor gekozen.

MARJAN

Ja. En nu kom ik weer terug. Is dat niet genoeg?

HENK

Je wou het zelf. Het was goed voor je om alleen te zijn. Dat vond je. Dan moet je je nu niet komen beklagen.

stilte

Henk werkt. Marjan komt bij hem zitten.

MARJAN

Wat heb jij gedaan in die tijd?

HENK

Ik ben niet op schoot gekropen bij het kapitaal om mezelf te troosten.

MARJAN

Ik ook niet.

HENK

Was bankier Vink socialist soms?

MARJAN

Hij schilderde geen spandoeken, nee. Daarom had hij nog wel eens tijd om met me te praten. Daarom ben ik daar ook ontslagen.

HENK

Je bent wéér ontslagen?

MARJAN

Is dat een punt in mijn vóór- of in mijn nadeel?

HENK

begint druk zijn verfspullen op te ruimen Als jij denkt dat je kunt babbelen over de revolutie, aanpappen met de eerste revolutionair die je tegenkomt, de benen nemen naar een bankier bij de eerste de beste tegenslag, als je daar wordt ontslagen weer met hangende pootjes terugkomen en dan óók nog verwachten dat ze je met open armen ontvangen, dan heb je het mis. Dat kan niemand zich permitteren.

MARJAN

Ik hou van je. Beter kan ik het ook niet zeggen.

HENK

Is het waar van die ontslagen?

MARJAN

Wil je dat nu wel weten?

HENK

Als het waar is moet ik een ander spandoek maken.

MARJAN

Zal ik je helpen?

HENK

Ik doe het liever alleen.

MARJAN

Dat is het veiligst, hè? Alles alleen doen. Zie je nog wel eens iemand?

HENK

Hoezo?

MARJAN

Je bent te veel alleen. Dat is aan je te merken. Ben je er soms trots op?

HENK

met zijn rug naar haar toe, woedend Heb je liever dat ik erom ga janken?

MARJAN

slaat van achter armen om hem heen, legt hoofd tegen zijn rug Ja. Dan jank ik met je mee.

Ze blijven even zo staan, dan draait Henk zich om. Hij bekijkt Marjan.

HENK

Ik dacht dat je zou janken.

MARJAN

Henk!

HENK

Je zou janken!

MARJAN

Henk!

HENK

schreeuwt Ik wil je zien janken! Ik moest dat altijd in mijn eentje doen, weet je.

MARJAN

Als je zo begint, dan kun je dat voor altijd in je eentje doen. Kun je voor de rest van je leven spandoeken maken en stencils afdraaien: 'Ik had toch gelijk, ik had toch gelijk, ik had toch gelijk.' Maar dan kun je mij erbij fantaseren. 't Is maar dat je weet waar je voor kiest.

HENK

Zo komt mijn spandoek nooit af.

MARJAN

Je weet niet eens wat er op moet staan.

HENK

Je hebt gelijk: ik weet absoluut niet meer wat ik doen moet. Jij mag het mij vertellen.

stilte

MARJAN

Kom nou maar gewoon bij me.

Tenslotte gaat Henk naar haar toe. Ze omhelzen elkaar.

HENK

Je bent mooier geworden. Bij bankier Vink.

MARJAN

Heb ik voor jou gedaan.

HENK

Hoe kan dat nou?

MARJAN

Dat kan ook niet.

HENK

Het is wel een mooi gezicht.

omhelzing

donker

derde bedrijf

Eerste scène

Ouverturemuziek. Marjan en mijnheer Versteeg in de woning van de Van Vliets.

VERSTEEG

Juffrouw Bongers, ik kom hier met een speciale reden.

MARJAN

steekt hand uit Van harte.

VERSTEEG

neemt hand aan Waarmee?

MARJAN

Dat u wethouder bent geworden.

VERSTEEG

Ach ja, we hebben elkaar niet meer gezien sinds dat betreurenswaardig ontslag.

MARJAN

Ik had meteen weer ander werk.

VERSTEEG

O ja?

MARJAN

Ja. En nu ga ik trouwen.

VERSTEEG

O, nou, gefeliciteerd van mijn kant.

Zij schudden opnieuw handen.

MARJAN

U bent dik geworden.

VERSTEEG

Nee toch?

MARJAN

Tja, wat wilt u, met zo'n carrière.

VERSTEEG

Ik heb het er voor over. U woont hier leuk.

MARJAN

U staat onder het lek.

VERSTEEG

Nee toch?

MARJAN

Ja toch. Zonde van uw pak.

VERSTEEG

Een schande dat u in zo'n huis moet wonen.

MARJAN

Ik woon hier niet. De Van Vliets wonen hier. Ik woon hier in tot mijn huwelijk.

VERSTEEG

U moet protesteren bij de huisbaas. En u niet laten afschepen. U weet hoe huisbazen zijn. Hij moet het repareren.

MARJAN

Gaat uw gang. U bent de huisbaas. Gemeentewoning.

VERSTEEG

Mag ik gaan zitten?

MARJAN

Natuurlijk.

VERSTEEG

Juffrouw Bongers, ik heb u op school leren kennen als een vrouw die wist, waar zij voor stond. U heeft er nooit een geheim van gemaakt dat u opkwam voor de mensen van de buurt, de armsten uit de samenleving. U kent die mensen, u spreekt hun taal. U was altijd heel dapper, heel consequent en heel welsprekend.

MARJAN

En daarom heeft u mij ontslagen?

VERSTEEG

Nee, daarom kom ik u nu vragen voor de gemeenteraad.

MARJAN

Gemeenteraad?

VERSTEEG

Mensen als u hebben wij nodig. Juffrouw Bongers, ik kom u vragen om u kandidaat te stellen voor onze partij.

MARJAN

Ik?

VERSTEEG

Ja, u.

MARJAN

Maar dat zijn toch allemaal mannen?

VERSTEEG

Vrouwen mogen tegenwoordig ook stemmen. Er is wat veranderd. Mijn partij is daar niet helemaal onschuldig aan. Al die vrouwen, op wie zullen die stemmen, denkt u?

MARJAN

Op u, denk ik.

VERSTEEG

Op een man?

MARJAN

Waarom niet?

VERSTEEG

Een man kan een vrouwenzaak toch niet bepleiten? Dat voelt hij niet aan.

MARJAN

O nee?

VERSTEEG

Dat is net zoals ik praat over arbeiders. Wij zijn een arbeiderspartij, en wat ik zeg, dat meen ik ook, maar ik zal nooit zo spreken als een echte, onderdrukte arbeider. Vrouwen zijn óók onderdrukt. Zij spreken helder, eenvoudig, verstaanbaar: met het hárt. Zoals u. Trouwens, ik hoor dat de liberalen ook met een vrouw komen.

MARJAN

Dan kom ik zeker wel onderaan de lijst.

VERSTEEG

Nee, we hebben u nodig. Niet alleen als vrouw, ook als een capabele vrouw. U vertegenwoordigt iets. En dat willen wij stimuleren.

MARJAN

Wat?

VERSTEEG

Wat u vertegenwoordigt. De vrouw, de emancipatie. Zeg ik het misschien niet goed?

MARJAN

Nee, u bent heel overtuigend.

VERSTEEG

Nou, wat vindt u ervan?

MARJAN

Ik vind het prachtig dat u aan mij denkt.

VERSTEEG

U bent toch niet minder dan ik? En ik heb nog iets met u goed te maken.

MARJAN

Ik hoop dat ik het kan.

VERSTEEG

U bent deskundig. U kent de buurt hier. En als u iets voor die buurt wilt doen: in de raad worden de beslissingen genomen. Als u de raadsleden met argumenten kunt overtuigen, moet zelfs ik, als wethouder, doen wat de raad zegt. U zult een goed gemeenteraadslid zijn.

MARJAN

Ik zal erover denken.

VERSTEEG

U kunt niet nu meteen?

MARJAN

steekt haar hand uit Ik zal erover denken.

VERSTEEG

drukt hand Ja, dat begrijp ik. *gaat weg, draait zich om* Daarom zitten wij sociaal-democraten in de raad: dat het niet blijft bij woorden alleen.

af

Tweede scène

Mevrouw van Vliet op

MEVROUW VAN VLIET

Is ie weg?

MARJAN

Ja.

MEVROUW VAN VLIET

Wat moest ie?

MARJAN

Dat gelooft u nooit. Hij vraagt of ik in de gemeenteraad wil.

MEVROUW VAN VLIET

Bij de gemeente?

MARJAN

In de raad.

MEVROUW VAN VLIET

Meid, je wordt nog beroemd. Eerst kom je met al die onthullingen over die geheime plannen bij Drooglever, en nu in de gemeenteraad. Straks moet ik nog u tegen je gaan zeggen.

MARJAN

Ik weet nog niet of ik het wel doe.

MEVROUW VAN VLIET

Het is toch een baan?

MARJAN

Ja, voor de SDAP.

MEVROUW VAN VLIET

De socialisten? Wat wil je nog meer!

Meneer van Vliet op

Hij houdt zijn broek vast.

VAN VLIET

Komt er nog wat van die broek?

MEVROUW VAN VLIET

De juf wordt gemeenteraadslid.

MARJAN

Nee, meneer Versreeg kwam vragen of ik me kandidaat wilde stellen.

VAN VLIET

Versteeg? Ben benieuwd wat Henk daarvan zegt.

MEVROUW VAN VLIET

Wat bedoel je?

VAN VLIET

Laten we die broek nou maar doen.

MARJAN

Voor mij hoeft u er niet zo netjes uit te zien, meneer van Vliet.

VAN VLIET

Als jij trouwt, Marjan, zal niemand kunnen zeggen: je kunt wel zien dat hij werkeloos is.

Marjan loopt weg.

MEVROUW VAN VLIET

Waar ga je naar toe?

MARJAN

Even naar Drooglever. Ik ga het Henk vertellen.

af

Derde scène

Meneer van Vliet gaat op een keukenstoel staan, zodat zijn vrouw zijn broek kan afspelden.

VAN VLIET

Ze heeft vandaag weer de hele dag met Japie in de keuken gezeten. Of het je eigen kind niet meer is.

MEVROUW VAN VLIET

Ze trekt het wel op haar eer, dat Japie zijn school inhaalt. Als hij zo doorgaat mag hij naar de leerschool, zegt ze.

VAN VLIET

Waarom zegt ze dat niet tegen mij? Ik zit hier toch de hele dag?

MEVROUW VAN VLIET

Omdat ik zijn moeder ben, denk ik.

VAN VLIET

Maar jij werkt nu toch?

MEVROUW VAN VLIET

Daarom ben ik toch nog wel zijn moeder?

VAN VLIET

En wat ben ik dan?

MEVROUW VAN VLIET

Zijn vader, denk ik.

VAN VLIET

Ja, als dat alles is.

MEVROUW VAN VLIET

Sacherijnig?

VAN VLIET

Welnee. Ik zit in over Drooglever. Ik zie de bonden daar nog niet gaan staken. Als je hoort hoe ze daar praten. Weet jij nog een bedrijf waar ze acht uur werken?

MEVROUW VAN VLIET

Ik ben blij voor Marjan.

VAN VLIET

Ze hebben overal permissie om langer te werken. 'Wegens bijzondere omstandigheden.' Bijzondere omstandigheden zijn normaal geworden. Bij Drooglever toch net zo? Vijfhonderd man de straat op, en wat doet de bond? Onderhandelen. Als er vijfhonderd man ontslagen worden, dan stáák je. Daar heeft Henk groot gelijk in. En hij krijgt die bond mee. Dat krijgt Henk voor elkaar. Er zijn steeds meer mensen die achter hem staan. Waar zijn ze dan verdomme zo bang voor?

MEVROUW VAN VLIET

Als jij eens een stukje ging wandelen.

VAN VLIET

Zal toch eerst die broek af moeten.

Marjan op

MEVROUW VAN VLIET

En, wat zei Henk ervan?

MARJAN

Nou, wat dacht u?

MEVROUW VAN VLIET

Hè nee, Marjan, hij zei toch niet...

VAN VLIET

Natuurlijk wel. Dat zei ik toch meteen al.

MEVROUW VAN VLIET

Hè jesses, wat zonde.

VAN VLIET

Henk houdt zijn verstand bij elkaar.

MEVROUW VAN VLIET

tegen Marjan Maar je hoeft toch niet te doen wat Henk zegt?

VAN VLIET

Die jongen staat daar niet voor niets aan de poort.

MARJAN

Hij was er helemaal niet.

MEVROUW VAN VLIET

Wie niet?

MARJAN

Henk. Ik heb hem helemaal niet gezien.

Marian loopt naar meneer van Vliet.

Waarom vindt u nou dat ik het niet moet doen?

MEVROUW VAN VLIET

Ach, let toch niet op hem.

VAN VLIET

komt nu van zijn stoel af Omdat ik ze heb leren kennen, die sociaal-democraten.

Toen met Troelstra, toen zijn wij de straat op gekomen, voor de revolutie. Maar

toen er klappen vielen, en ik werd opgepakt, heb ik niemand meer gezien. Ik

ben veroordeeld als een gewone misdadiger. De sociaal-democraten hadden

het te druk met roepen dat het een vergissing was.

MARJAN

Dat heeft Troelstra zelf toch ook gezegd?

VAN VLIET

Daar heeft z'n partij hem toe gedwongen. Maar dan zeg ik: 'Leve de man die zich durfde te vergissen!'

Hij draait zich om en klimt weer op zijn stoel.

MEVROUW VAN VLIET

sussend Ze doen het nou wat kalmer aan, de socialisten. Stap voor stap.

VAN VLIET

Heel goed. Als ze wisten waar ze naar toe gingen.

MEVROUW VAN VLIET

Als jij het allemaal zo goed weet, waarom sta jij dan niet met Henk aan de poort?

VAN VLIET

Als de politie mij nóg een keer pakt, dan kan ik het verder wel vergeten. Dan vind ik nooit meer werk.

MEVROUW VAN VLIET

De politie? Dat zal Versteeg nooit goedvinden.

VAN VLIET

En waarom niet?

MEVROUW VAN VLIET

Omdat hij socialist is.

VAN VLIET

Wethouder, dat is ie.

Henk op

MARJAN

tegen Henk Waar was je?

HENK

groet meneer en mevrouw van Vliet Bij Drooglever.

MARJAN

Daar was je niet.

HENK

Eindje om geweest.

Hij gaat zitten.

tegen meneer van Vliet Rotzooi gehad.

MARJAN

Waarover?

HENK

tegen Marjan Niks bijzonders.

tegen meneer van Vliet Ze moeten niet te lang meer wachten. De mensen willen staken.

MEVROUW VAN VLIET

Nou, daar mag je Marjan dan wel dankbaar voor zijn.

HENK

tegen Marjan Wat kwam je doen bij Drooglever?

MEVROUW VAN VLIET

Ze moet je wat vertellen. Daar kwam ze voor.

HENK

Wat dan?

MEVROUW VAN VLIET

Nee, eerst gaan wij weg.

VAN VLIET

verbaasd Waarnaartoe?

MEVROUW VAN VLIET

Naar de keuken.

MARJAN

Blijft u maar rustig zitten, hoor.

VAN VLIET

Precies, 't wordt net gezellig.

MEVROUW VAN VLIET

tegen meneer van Vliet Láát ze nou. *trekt hem mee*

VAN VLIET

Ik wil dat best horen.

MEVROUW VAN VLIET

tegen Marjan 't Komt allemaal best voor elkaar.

tegen meneer van Vliet Nou, schiet op.

VAN VLIET

terwijl hij wordt meegenomen Waar woon ik eigenlijk?

MEVROUW VAN VLIET

Je broek moest toch af? Geen gezicht als iedereen daar bij is.

Meneer en mevrouw van Vliet af

Vierde scène

Henk en Marjan. Er valt een stilte.

HENK

Nou? Jij hebt 't woord.

Marjan zegt niks.

Wat eten we vandaag?

MARJAN

verbaasd Waarom wil je dat weten?

HENK

Komt er misschien een gesprek op gang.

stilte

Goed. Je hebt een ander.

MARJAN

Nee!

HENK

We gaan emigreren naar Amerika.

MARJAN

Wat zou je ervan zeggen, als ik beroemd werd?

HENK

Wat?

MARJAN

Beroemd.

HENK

Marjan, enig idee hoe lang dit gaat duren?

MARJAN

Serius... Wat zou je ervan vinden, als ik iets zou doen... *aarzelt* ...nou, iets wat jij niet zou kunnen.

HENK

denkt na, dan triomfantelijk Je bent zwanger!

MARJAN

Wat?

HENK

Ja, natuurlijk, daarom doe je zo gek.

MARJAN

Nou, zó gek zou 't niet zijn.

HENK

Je bent 't dus?

MARJAN

Daar word je niet beroemd mee. Ik word gemeenteraadslid.

HENK

Nou hou je op, hè?

MARJAN

Ik meen het.

HENK

Ben je nou zwanger of word je gemeenteraadslid? Mij kan het niks schelen, maar ik wil het wel weten.

MARJAN

Versteeg is hier net geweest om te vragen of ik me kandidaat wilde stellen voor de gemeenteraad.

HENK

Hij zou er gek genoeg voor zijn.

MARJAN

Kennelijk. Hij heeft 't gevraagd.

HENK

Aan jou?

MARJAN

Ja.

HENK

verslagen Goh. Wat leuk.

MARJAN

Meen je dat?

HENK

Ja, natuurlijk.

MARJAN

Ze hebben te weinig vrouwen. Ik kom op een verkiesbare plaats.

HENK

Wil je het echt?

MARJAN

Ik denk het wel, ja.

HENK

beslist Dan moet je het doen.

MARJAN

Maar je vindt het niet leuk.

HENK

Dat vind ik wel.

MARJAN

Je doet zo gek.

HENK

geïrriteerd Ik doe helemaal niet gek. Ik doe heel gewoon.

MARJAN

Schreeuw niet zo!

HENK

schreeuwt Ik schrééuw niet.

MARJAN

Je bent kwaad.

HENK

woedend En kwaad... *beheerst zich*

...ben ik ook niet.

MARJAN

Ik weet anders helemaal niet of ik het doe.

HENK

Waarom niet?

MARJAN

Omdat ik eerst dat partijprogram van ze wel eens grondig wil bestuderen. Ik bedoel, Versteeg is best aardig, maar daar gaat 't niet om. Weet je, ik denk dat ik iets kan doen voor de mensen.

stilte

Waarom zeg je nou niks?

HENK

gedragen Als het gemeenteraadslid spreekt, zwijgt de arbeider.

donker

muziek

Vijfde scène

Marjan werkt aan haar bruidsjurk. Rudi komt op.

MARJAN

Rudi!

RUDI

Zusje!

omhelzing

MARJAN

Wat zie je er goed uit!

RUDI

En jij dan? Je ziet er goed uit. Is dat je trouwjurk?

MARJAN

Die mag je helemaal nog niet zien.

RUDI

Dan kijk ik niet.

MARJAN

Kom je zitten?

Ze gaan aan tafel zitten.

RUDI

bekijkt haar Je bent dus terug?

MARJAN

Ik had je veel eerder willen spreken. Er is zo veel gebeurd.

RUDI

Wie is de gelukkige?

MARJAN

Henk.

RUDI

Henk wie?

MARJAN

Henk Dorrestein.

RUDI

Dus toch. Ik dacht dat jullie uit elkaar waren.

MARJAN

Ja. En nu zijn we weer bij elkaar.

RUDI

Die jongen is niks voor jou.

MARJAN

We houden van elkaar.

RUDI

Dat is een soort...

MARJAN

Wat bedoel je?

RUDI

Dat soort deugt niet.

MARJAN

Jaloers? Je zusje is groot genoeg om op zichzelf te passen.

RUDI

Weet je nog die keer dat ze mijn kar hebben leeggeroofd?

MARJAN

Ja, Rudi.

RUDI

En dat de soldaten toen een andere leverancier hebben genomen?

MARJAN

Natuurlijk, Rudi.

RUDI

En dat mijn zaak toen failliet is gegaan?

MARJAN

ongeduldig Ja, Rudi.

RUDI

staat op Dat soort staat nu bij Drooglever aan de poort te schreeuwen. Ik zal die smoelen nooit vergeten. Drie waren het er. Twee hielden mij vast, terwijl de derde mijn handel overlaadde. Ze waren nog te stom om mijn kar te pakken.

Dat soort types. Toen ik bij Drooglever kwam: daar stonden ze, kopstukken in de bond. Volgevreten van mijn handel. Staken, dat was het eerste wat ik hoorde.

MARJAN

Rudi, ik heb geprobeerd om dat krediet voor je te krijgen.

RUDI

Ach ja.

MARJAN

Het is me niet gelukt. Vink ziet niks in kleine zaken.

RUDI

Wat moet ik daarop zeggen?

MARJAN

Ik heb het echt geprobeerd. Je moet me geloven.

RUDI

pakt haar hand vast Ik geloof je.

Hij kijkt haar niet aan.

MARJAN

vormt met haar handen een konijnekopje Konijntje?

RUDI

glimlacht, dan Ach, laat maar. Ik heb nu een goeie baan bij Drooglever.

MARJAN

Sinds wanneer?

RUDI

Sinds een week.

MARJAN

Hoe kan dat nou? Bij Drooglever gaan ze mensen ontslaan.

RUDI

Mij niet. Mensen die niet te beroerd zijn om hun handen uit de mouwen te steken die ontslaan ze niet.

MARJAN

Doe niet zo naïef. Ben je lid van de bond?

RUDI

Dat zootje? Daar moet ik niks mee te maken hebben.

MARJAN

met sympathie Wil je het weer alleen doen?

RUDI

Ik sta niet alleen. Er zijn mensen voor wie kameraadschap nog iets anders betekent dan samen aan de poort staan schreeuwen.

MARJAN

Wie staan daar te schreeuwen?

RUDI

Die communisten. Wie dacht je anders dat erachter zaten? Ze zitten overal. Ze wachten hun kans af, tot ze hier doen, wat ze in Rusland ook is gelukt. Tegen de muur moesten ze, met gelijke munt betalen. Ja! Ze vragen er toch zelf om? Maar het zal ze niet lukken. Drooglever krijgen ze niet kapot. Daar laat de directie niet met zich sollen. Zij kankeren op de leiding, maar als je vindt dat er leiding moet worden gegeven, zul je eerst zelf moeten leren gehoorzamen.

MARJAN

Rudi, wat is er met je gebeurd?

RUDI

teder Wat is er met jou gebeurd, zusje? Die Henk Dorrestein van jou staat elke dag bij Drooglever aan de poort met pamfletten. Staken, staken, alsof dat het enige is wat er op de wereld bestaat. Morgen heeft hij de dag van zijn leven. Morgen, op zijn trouwdag, hebben ze eindelijk hun zin.

MARJAN

Waar heb je 't over?

Van het achtertoneel is Henk opgekomen.

RUDI

Morgen breekt de directie de onderhandelingen met de bond af. Drooglever gaat plat.

HENK

Wat doet hij hier?

MARJAN

Dat is mijn broer.

HENK

Is dat jouw broer?

tegen Rudi Waarom kom jij hier verhaaltjes vertellen?

RUDI

Is het niet waar soms?

HENK

Weet jij nog meer?

RUDI

Niks. Ik moet weg.

HENK

Zo'n haast?

RUDI

Ik mag mijn zuster toch zeker wel komen opzoeken als zij gaat trouwen?

HENK

Als die onderhandelingen werden afgebroken, dan zou ik dat weten.

RUDI

Wie zou jou dat dan komen vertellen? De directie soms?

MARJAN

Rudi zegt dat ze het nog maar net weten.

HENK

Maar wij kennen elkaar, jouw broer en ik. *tegen Rudi* Niet?

RUDI

Laat mij met rust.

HENK

Ik kan mij herinneren dat jij mij niet met rust liet. Donder op.

RUDI

bang Jij bent pas tevreden als er een bloedbad komt.

MARJAN

Rudi, hou op.

HENK

tegen Rudi Eruit jij.

MARJAN

Hij mag hier blijven als hij dat wil.

RUDI

Ik kan beter gaan, zusje. Wacht maar tot deze nachtmerrie voorbij is en iedereen zijn plaats weer weet. Dan heb ik mijn eigen zaak weer.

MARJAN

gaat naar hem toe Rudi!

RUDI

pakt haar vast Nee, zeg maar niks. Voor mij blijf jij mijn zus.

HENK

Laat, ik je niet meer tegenkomen bij Drooglever.

RUDI

Ik mag gaan en staan waar ik wil. Dat kan niemand mij verhinderen. We leven hier nog altijd in een vrij land.

Rudi af

HENK

Komt hij morgen op de bruiloft?

MARJAN

Ja.

HENK

Hij komt er niet in.

MARJAN

Maak jij dat uit?

HENK

Het gebeurt niet.

MARJAN

Waarom moet jij ruzie maken met iedereen waar je het niet mee eens bent?

HENK

Je hebt gehoord wat ie zei.

MARJAN

Als je mij wilt, zul je hem er bij moeten nemen.

HENK

Moet ik het soms ook nog met hem eens zijn?

MARJAN

Hij heeft zijn zaak kapot zien gaan.

HENK

Hij is de enige niet.

MARJAN

En mag ik daarom niet meer met hem praten? Moet ik hem daarom maar laten doodvallen? Hij heeft nu al bijna niemand meer.

HENK

Nee, je moet nodig vriendelijk tegen hem blijven doen. Aanpappen en nat houden.

MARJAN

Zeg, wat heb jij?

HENK

Je bènt nog geen gemeenteraadslid. Je moet nog even wachten.

MARJAN

O, dat is het dus.

HENK

Versteeg zou het je niet verbeteren.

MARJAN

Jaloers?

HENK

Ik maak me zorgen.

MARJAN

Dat jij niet in de raad komt.

HENK

Ik denk niet dat ze mij daar zouden willen hebben.

MARJAN

Jij zou dat helemaal niet willen. Daar zitten mensen waar jij het niet mee eens bent.

HENK

Nee, ik vind dat je daar niet mee moet samenwerken.

MARJAN

Je kunt toch met mensen praten? Je kunt toch proberen ze te overtuigen?

HENK

Zoals bij Vink?

MARJAN

Versteeg wil hetzelfde als wij.

HENK

Dat wil hij niet.

MARJAN

Ik kan het toch proberen? Al zal ik niet veel bereiken, dan nog is het de moeite waard.

HENK

Marjan, je laat je gebruiken. Versteeg vraagt je alleen omdat je contacten hebt met de arbeiders van Drooglever. Die gasten vinden niks mooier: alle partijen om de tafel, één pot nat onder de kerstboom, en maar praten, praten, praten, tot niemand meer weet waar het eigenlijk om begonnen is. Jij kan daar niet tegen. Jij wordt daar ongelukkig van.

MARJAN

Ben jij dan zo gelukkig? De hele wereld is je vijand. Niks deugt. Niks is er goed. Misschien IS de wereld wel rot, maar je moet er ondertussen wél in leven. Ik kan 't toch proberen? Voor jou is het zo eenvoudig: die mensen doen het goed, alle anderen doen het fout. Maar ik wil kijken of het ook anders kan. Ik heb 't nodig om mensen te vertrouwen. Al zijn 't er maar een paar. Je ziet toch hoe ver het met mijn broer gekomen is? Hij begrijpt jullie acties niet. Jullie maken hem alleen maar bang.

HENK

Jouw broer is niet bang.

MARJAN

Dat is hij wel.

HENK

Hij is van alles, maar hij is niet bang.

MARJAN

Kijk toch uit je ogen, een kind kan zien hoe bang hij is.

HENK

Ik stond bij Drooglever pamfletten uit te delen. Ik wilde hem er ook één geven. In plaats daarvan trok hij de hele stapel uit mijn hand, gooide ze op de grond en vertrapte ze.

MARJAN

En toen?

HENK

Hebben we gevochten.

MARJAN

Met Rudi?

HENK

Hij is een provocateur.

MARJAN

Hoe weet je dat?

HENK

Omdat geen normaal mens dat doet. Hij staat er elke dag. Hij wordt betaald om daar moeilijkheden te maken. Ze hopen dat de politie dan ingrijpt en ons arresteert. Het zat hem niet mee. Terwijl wij vochten, raapten de anderen de pamfletten op en zijn gewoon doorgegaan met uitdelen.

stilte

Ik ben bang.

MARJAN

Bang?

HENK

Ja, dat kan toch?

MARJAN

Je bent niet jaloers?

HENK

Nee.

MARJAN

Waarvoor ben je bang?

HENK

Zo veel.

MARJAN

Ik zal je een verhaaltje vertellen.

HENK

Verhaaltje?

MARJAN

Voor als het donker is. Dat deed Rudi ook altijd, als ik bang was.

HENK

Wat voor verhaaltje?

MARJAN

Over een konijntje.

HENK

Konijntje?

MARJAN

bang Geen gewoon konijntje. Een konijntje dat nooit bang was. Hij huppelde en dartelde door de duinen, alleen voor zijn plezier. En als hij iemand tegenkwam, zei hij meteen wat ie van alles vond, zonder na te denken.

HENK

Dat was natuurlijk niet zo verstandig.

MARJAN

Nee, dat vond zijn moeder ook.

Die zei: 'Als je de jager tegenkomt, moet je wegrennen, zo hard als je kunt, daar ben je een konijn voor.' En toen hij de jager tegenkwam, ging het konijn naar de jager toe en zei: 'Dag meneer, wat heeft u een prachtig geweer.'

HENK

En wat zei de jager toen?

MARJAN

Die was zo trots dat hij vergat te schieten!

omhelzing

Meneer van Vliet op

VAN VLIET

Proficiat, Henk.

Hij loopt met uitgestoken hand naar Henk toe.

De staking is uitgebroken.

donker

muziek

Zesde scène

Meneer en mevrouw van Vliet, gekleed voor de bruiloft. Zij zitten aan de tafel te wachten.

MEVROUW VAN VLIET

Wat zijn dat voor arbeiders?

VAN VLIET

Uit Drente.

MEVROUW VAN VLIET

Haalt de directie die hiernaar toe?

VAN VLIET

*geprikkel*d Ja, wie anders?

Ze komen met een speciale trein. Met honderden. Stakingbrekers.

Vanaf het station worden ze begeleid door de marechaussee.

MEVROUW VAN VLIET

Moeten ze nog een heel eind lopen. Die zullen ze toch niet zo maar binnenlaten bij Drooglever?

VAN VLIET

Nee, natuurlijk niet, die worden daar tegengehouden. En dat is niet gevaarlijk.

Dat is een actie van de bond. Die weten heus wel wat ze doen.

MEVROUW VAN VLIET

Ja. En anders is Versteeg er nog.

VAN VLIET

Precies. We hoeven ons dus nergens zorgen over te maken.

Marjan op

MARJAN

Is Henk er nog niet?

MEVROUW VAN VLIET

Kind, moet jij je trouwjurk niet gaan aantrekken?

MARJAN

Die trouwerij is toch pas om drie uur? Tijd zat.

VAN VLIET

Precies! Tijd zat!

Deurbel.

Mevrouw van Vliet gaat opendoen.

MARJAN

Is Henk nog naar Drooglever?

VAN VLIET

Pas jij maar op dat Henk niet gaat staken op het stadhuis.

Rudi op

MARJAN

Rudi? Wat kom jij doen?

RUDI

Ben ik niet welkom?

MARJAN

Natuurlijk wel.

stelt voor Dit is mijn broer. Dit is meneer van Vliet.

Rudi gaat zitten.

Die trouwerij is pas om drie uur.

RUDI

Ja. Waar is Henk?

MARJAN

Die komt zo.

stilte

RUDI

Zenuwachtig, Marjan?

VAN VLIET

Moet jij niet naar Drooglever?

RUDI

Hoeho?

VAN VLIET

Daar ben je toch altijd als er iets te doen is? Of niet soms?

RUDI

Blij dat ik een dag vrij heb. In verband met het huwelijk van mijn zuster.

VAN VLIET

valt uit Wij weten precies wie jij bent!

MARJAN

Meneer van Vliet!

RUDI

Als ik niet welkom ben, moet je het maar zeggen.

Mevrouw van Vliet op, buiten adem

MEVROUW VAN VLIET

Er wordt gevochten bij Drooglever! Er zijn soldaten. Ze schieten. Kom in godsnaam mee.

Meneer en mevrouw van Vliet gaan met Marjan af. Rudi blijft alleen.

donker

De eerste voorstelling van *De Juf van de Czaar Peterstraat* van Guus Baas, Peter de Baan en het Collectief van Toneelgroep Sater werd gegeven op 21 oktober 1977 in de Stadsschouwburg te Utrecht

Spel

marjan Yvonne Petit

meneer versteeg Jan Jaap Jansen

de majoor John Leddy

rudi Jaap van Donselaar

mevrouw van vliet Ellis van den Brink

meneer van vliet Wouter ten Pas

henk dorrestein Roelof den Ambtman

meneer vink Jaap van Donselaar

mevrouw vink Ellis van den Brink

meneer van schaik John Leddy

Regie

Peter de Baan

Muziek

Ton Löwenthal, Josefine Melief, Bert Melief, Willem Korporaal, Ellen Sielcke, Joep van Brederode en Ineke van der Schaaf

Toneelgroep Sater (Amsterdam, 1971-1985) begon in de jaren zeventig van de twintigste eeuw met het maken van politiek straattheater.

De groep ging zich in de loop van de tijd steeds meer richten op het bespelen van theaters. Het repertoire bleef wel politiek of op z'n minst maatschappelijk geëngageerd.

Toneelwerk

Isotopen op zaterdag – 1979

Het verhoor – 1978

De juf van de Czaar Peterstraat – 1977

Opkomst en neergang van een Hollands familie-bedrijf – 1976

Niks aan de hand – 1975

Wegens reorganisatie gesloten – 1974

Zevende scène

Rudi zit nog op dezelfde plaats. Mevrouw van Vliet vertelt haar man wat er gebeurd is.

MEVROUW VAN VLIET

't Was al meer dan een uur geleden. De soldaten kregen Japie te pakken. Ze wilden hem arresteren. Henk zag dat en ging eropaf. Hij heeft met ze gevochten. En toen heeft er iemand raak geschoten. De politie heeft het lichaam in beslag genomen.

VAN VLIET

Waar is Japie nu?

MEVROUW VAN VLIET

Mensen hebben hem zien wegrennen na de schoten. Die komt wel weer boven water.

Marjan op

stilte

VAN VLIET

tegen Rudi Eruit jij.

RUDI

Ik? Waarom?

VAN VLIET

Mijn huis uit.

RUDI

Ik ben hier bij mijn zuster.

VAN VLIET

Dit is mijn huis.

RUDI

Ik mag bij mijn zuster zijn als ik dat wil.

VAN VLIET

Moet je ervan staan genieten?

RUDI

Ik weet niet eens wat er gebeurd is.

VAN VLIET

Ga dat maar eens op straat vragen. Henk is dood.

RUDI

Is dat waar, Marjan?

VAN VLIET

Je kunt tevreden zijn. Eruit.

RUDI

Jullie geloven toch niet dat ik dat gewild heb? Marjan, dat geloof je toch niet?

MARJAN

Je hebt hem vermoord, Rudi.

RUDI

Ik? Hoe kan dat nou? Zusje...

MARJAN

Noem mij geen zusje meer, achter je groentekar met goeie handel voor de soldaten, met je scheldtirades tegen de bond, je dreigementen tegen iedereen die zich verzette. Dezelfde mensen die jou nu beschermen, zullen straks op je spugen. En wat moet je dan? Dan ben je net zo alleen als ik.

MEVROUW VAN VLIET

Hoeveel heb je voor dat karwei gekregen, provocateur?

stilte

Rudi staat daar ingesloten. Hij kijkt van de een naar de ander.

RUDI

Wat willen jullie nou? Wat willen jullie van me? Ja! Ik heb voor Vink gewerkt. Ik kon geld krijgen voor een nieuwe zaak, als ik voor hem werkte. Wat moest ik? *wijst op Marjan* Zij wilde het krediet niet voor me aannemen.

MARJAN

Je hebt je geld, Rudi. Je moest maar eens gaan.

RUDI

Dat van Henk, dat heb ik niet gewild, Marjan.

VAN VLIET

De straat op jij.

RUDI

bang Ik ga hier niet weg.

MEVROUW VAN VLIET

Je hebt hier niks meer te zoeken.

RUDI

Niet de straat op. Ik zal gaan. Maar jullie moeten me niet de straat op sturen.

VAN VLIET

Ga ze maar op straat vertellen dat je er niks aan doen kunt.

RUDI

Ze zullen mij ophangen. Marjan, laat me hier blijven. *kijkt rond* Is één dode niet genoeg? Zijn jullie met ééntje nog niet tevreden?

MARJAN

staat op Ik ga Henk halen.

MEVROUW VAN VLIET

Dat kan niet Marjan.

De politie houdt het lichaam vast.

donker

Achtste scène

Marjan bij wethouder Versteeg.

VERSTEEG

Juffrouw Bongers, mijn condoléances. Dat wij elkaar zo terug moeten zien.

Gaat u zitten.

Marjan doet dat.

Wanneer wordt Henk begraven?

MARJAN

Henks lichaam is nog niet vrijgegeven.

VERSTEEG

Ik maak dat in orde. Daar kunt u op rekenen.

MARJAN

Meneer Versteeg. Er is een samen-scholingsverbod in de buurt. Ik wilde u vragen of u dat kon opheffen voor de begrafenis van Henk.

VERSTEEG

Waarom wilt u dat?

MARJAN

staat op De buurt wil Henk begraven.

VERSTEEG

Blijft u zitten. Blijft u alstublieft zitten.

MARJAN

Ik sta liever.

VERSTEEG

Hoe wilde u Henk begraven?

MARJAN

Op een kar. Dat is het goedkoopst.

VERSTEEG

Ik ben toch bang dat dat te gevaarlijk is.

MARJAN

Maar waarom?

VERSTEEG

Als ik dat toesta, en de begrafenis groeit uit tot een demonstratie, zullen provocateurs nieuwe ongeregelheden uitlokken.

MARJAN

verbaasd U bent bang?

VERSTEEG

Ik ben niet bang.

Ik ben verantwoordelijk.

MARJAN

Dat u wethouder bent geworden, dat is niet iets om bang voor te zijn. Dat is een overwinning. *gaat naar hem toe* Meneer Versteeg, er zijn meer mensen als Henk.

Ze zullen achter u staan. Henk was ook bang. Hij heeft me dat verteld. Hij was misschien wel banger dan u. Maar hij heeft toch doorgezet.

VERSTEEG

En wat heeft hij bereikt? Juffrouw Bongers, Henk Dorrestein wilde het socialisme. Dat wil ik ook. Maar hoe bereiken wij dat? Macht, dat is de enige manier. Macht in het parlement, in de gemeenteraden. Daar moeten wij de zetels veroveren en beslissingen afdwingen ten gunste van de arbeiders. Stap voor stap en geduldig zullen wij verder moeten gaan, de meerderheid veroveren, bij elke verkiezing meer. En tenslotte zullen wij het socialisme vestigen. Democratisch en met meerderheid van stemmen.

MARJAN

Hoe lang denkt u daarvoor nodig te hebben?

VERSTEEG

Het is niet de makkelijkste weg. Nu zijn wij nog een minderheid. Nu moeten wij nog samenwerken met mensen die het absoluut niet met ons eens zijn. Maar dat wij zó, vroeg of laat, het socialisme zullen bereiken, daar mag u niet aan twijfelen.

MARJAN

Had Henk alleen maar moeten gaan stemmen?

VERSTEEG

In Italië, daar zijn de communisten keer op keer de straat op gegaan. En wat is het resultaat? Mussolini trekt op naar Rome met zijn zwarthemden!

MARJAN

Maar dat is toch niet de schuld van de communisten? Toch niet omdat ze de straat op zijn gegaan? *pakt hem vast* Meneer Versteeg, we mogen elkaar niet in de steek laten. Zeker niet nu Henk is doodgeschoten.

VERSTEEG

maakt zich los Juffrouw Bongers, ik ben verantwoordelijk voor alles wat er is gebeurd. Oók voor de dood van Henk Dorrestein. En daar stá ik voor.

MARJAN

Maar voor wie staat u dan? Voor wie in godsnaam?

VERSTEEG

Omdat ie is doodgeschoten, daarom is Henk Dorrestein nog niet het middelpunt van de wereld.

stilte

Marjan geeft meneer Versteeg een klap in zijn gezicht. Versteeg wendt zich af.

MARJAN

Wat doet u hier nog? Wat doet u hier eigenlijk? Nou?

VERSTEEG

Juffrouw Bongers, u heeft geen idee hoe alleen u staat.

MARJAN

Dan hoeft u ook niet bang te zijn voor de begrafenis van Henk.

VERSTEEG

Het samenscholingsverbod blijft van kracht.

Negende scène

Marjan vertelt aan het publiek.

MARJAN

Laten we dan maar gaan, zei Van Vliet, en we legden de kist van Henk op de kar. Over een uur ben ik weer terug, dacht ik. Ik trok. De van Vliets duwden. Als ik de eerste straat maar uit ben. Vlak om de hoek, bij Drooglever, was de straat opgebroken. Tillen, zei van Vliet, tegen een man die zijn portiek uit kwam. Hij grijnsde. En samen met ons tilde hij de kar uit het zand. We keken elkaar aan. We waren met zijn vieren: een samensholing. Ik had hem wel om zijn nek kunnen vliegen. Na elke straat kwamen er méér. Bij de vijfde waren we met honderden. Ze zeiden dat ik het touw wel kon loslaten, maar ik schudde nee. Ik huilde, voor het eerst. Toen zagen we de politie. Ze hadden een kordon getrokken rondom het kerkhof. Daar heb je ze weer, Henk, met dezelfde geweren. Op een meter afstand bleven we staan. Ze hielden hun geweer in de aanslag. Alleen de kar, mij en de van Vliets lieten ze door. Maar voor ze wisten wat er gebeurde, waren al die honderden tussen het kordon doorgeglipt, en stonden rondom de open kuil. Het moet van ontroering zijn

geweest dat Jan Gerards, voorman bij Drooglever, daar het woord nam. Z'n schorre stem verwoei op de wind, en we hoorden niet veel meer dan de woorden 'kameraad' en 'toekomst'.

Toen hebben we Henk in het graf gelegd. 'Rust zacht,' werd er gemompeld. Een ieder liep langs het graf om er een hand vol aarde in te gooien. 'Dag, Henk.' Toen de laatste langs het graf was gegaan, was de kuil veranderd in een heuvel. De bakker plaatste er de steen op. Henk was begraven; de staking ging door.

donker

De eerste voorstelling van *De Juf van de Czaar Peterstraat* van Guus Baas, Peter de Baan en het Collectief van Toneelgroep Sater werd gegeven op 21 oktober 1977 in de Stadsschouwburg te Utrecht

Spel

marjan	Yvonne Petit
meneer versteeg	Jan Jaap Jansen
de majoor J	ohn Leddy
rudi	Jaap van Donselaar
mevrouw van vliet	Ellis van den Brink
meneer van vliet	Wouter ten Pas
henk dorrestein	Roelof den Ambtman
meneer vink	Jaap van Donselaar
mevrouw vink	Ellis van den Brink
meneer van schaik	John Leddy

Regie

Peter de Baan

Muziek

Ton Löwenthal, Josefine Melief, Bert Melief, Willem Korporaal, Ellen Sielcke, Joep van Brederode en Ineke van der Schaaf

Toneelgroep Sater (Amsterdam, 1971-1985) begon in de jaren zeventig van de twintigste eeuw met het maken van politiek straattheater.

De groep ging zich in de loop van de tijd steeds meer richten op het bespelen van theaters. Het repertoire bleef wel politiek of op z'n minst maatschappelijk geëngageerd.

Toneelwerk

Isotopen op zaterdag – 1979

Het verhoor – 1978

De juf van de Czaar Peterstraat – 1977

Opkomst en neergang van een Hollands familie-bedrijf – 1976

Niks aan de hand – 1975

Wegens reorganisatie gesloten – 1974